

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра **економічного аналізу і фінансів**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної роботи
ступеня бакалавр

здобувача **Гриднева Єгора Артемовича**
(ПІБ)
академічної групи **072-20 - 1 (денна форма навчання)**
(шифр)
спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
(код і назва спеціальності)
освітньо-професійної програми **«Фінанси, банківська справа та страхування»**
на тему **«Надійність сучасного банку в контексті розвитку зеленого
банкінгу (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)»**

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	проф. Соляник Л.Г.			
Рецензент	Рожко Ю.В.			
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2024

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
економічного аналізу і фінансів
(повна назва)

_____ **Д.С. Букресва**
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавр

здобувачу Гридневу Єгору Артемовичу академічної групи **072-20-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
(код і назва спеціальності)

на тему: **Надійність сучасного банку в контексті розвитку зеленого банкінгу економіки (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **31.05.2024р.** №**515-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	20.05.2024-22.05.2024
Розділ 1	Теоретичні засади щодо надійності банків в контексті розвитку зеленої економіки	23.05.2024-30.05.2024
Розділ 2	Аналіз надійності банківської системи України та АТ КБ «ПриватБанк»	31.05.2024-07.06.2024
Розділ 3	Перспективи впровадження зеленого банкінгу в банківській системі України	08.06.2024-16.06.2024
ВИСНОВКИ		17.06.2024-18.06.2024
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	19.06.2024-23.06.2024

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Л.Г. Соляник
(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання 06.05.2024 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 24.06.2024 р.

Завдання прийнято до виконання _____

Є.А. Гриднев

РЕФЕРАТ

Гриднев Є.А. – Надійність сучасного банку в контексті розвитку зеленого банкінгу (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк») – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2024.

У кваліфікаційній роботі досліджено науково-методичні засади надійності банків в контексті розвитку зеленої економіки в Україні, розглянуто концептуальні засади щодо оцінювання та вдосконалення фінансового механізму забезпечення надійності комерційних банків в умовах воєнного стану.

Проаналізовано стан, тенденції та перспективи зміцнення надійності банківської системи України в контексті реалізації Європейського зеленого курсу. Визначено місце АТ КБ «Приватбанк» в банківській системі України та оцінено основні параметри його надійності.

Здійснено економіко-математичне моделювання інтегрального показника надійності АТ КБ «ПриватБанк». Обґрунтовано заходи щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану.

«ЗЕЛЕНЕ» ФІНАНСУВАННЯ, НАДІЙНІСТЬ БАНКУ, ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА, МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА НАДІЙНОСТІ

ABSTRACT

Hrydnev E.A. – Reliability of a modern bank in the context of green banking development (based on the example of JSC CB «PrivatBank») – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 Finance, Banking and Insurance. – Dnipro University of Technology, Dnipro, 2024.

The qualification work examines the scientific and methodological foundations of bank reliability in the context of the development of the green economy in Ukraine, considers the conceptual framework for assessing and improving the financial mechanism for ensuring the reliability of commercial banks under martial law.

The state, trends and prospects for strengthening the reliability of the banking system of Ukraine in the context of the implementation of the European Green Deal are analyzed. The place of JSC CB “Privatbank” in the banking system of Ukraine is determined and the main parameters of its reliability are estimated.

The economic-mathematical modeling of the integral indicator of reliability of JSC CB “PrivatBank” is carried out. Measures to stimulate the development of the green economy on the basis of strengthening the reliability of banks under martial law are substantiated.

**"GREEN FINANCING, BANK RELIABILITY, INTEGRAL ASSESSMENT,
MODELING OF THE INTEGRAL RELIABILITY INDICATOR**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАДІЙНОСТІ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	10
1.1. Перспективи розвитку «зеленого» фінансування у банківському секторі та його важливість для відбудови національної економіки на принципах Європейського зеленого курсу.....	10
1.2. Науково-методичні підходи до визначення дефініції надійності банку.....	15
1.3. Концептуальні засади щодо оцінювання та вдосконалення фінансового механізму забезпечення надійності комерційних банків в умовах воєнного стану.....	18
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ НАДІЙНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	40
2.1. Стан та тенденції розвитку банківської системи України під час війни.....	40
2.2. Перспективи розвитку та зміцнення надійності банківської системи України в контексті реалізації Європейського зеленого курсу.....	52
2.3. Аналіз основних параметрів надійності діяльності АТ КБ «ПриватБанк».....	57
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНОГО БАНКІНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	70
3.1. Заходи щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стан...	70

3.2. Економіко-математичне моделювання інтегрального показника надійності АТ КБ «ПриватБанк».....	77
Висновки до розділу 3.....	89
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ВСТУП

Актуальність теми. Вирішальне значення для повоєнного відновлення України має збереження Європейського зеленого курсу, який має стати ключовим орієнтиром у процесі відбудови країни та відповіддю на сучасні екологічні та кліматичні виклики. Україна спільно з її міжнародними партнерами активно формує стратегію й середньо- та короткострокові плани повоєнного відновлення, враховуючи масштабність руйнувань національної економіки та величезність заходів з її відновлення відповідно до концепції сталого розвитку.

Успішна реалізація стратегічних й поточних програм повоєнного економічного відродження України потребує залучення інвестицій міжнародних фінансових організацій, розвитку вітчизняного фінансового ринку, та передусім активної участі кредитних установ з можливістю запуску нових сучасних фінансових інструментів для формування стійких фінансових потоків. Отже, масштаб інвестиційних проблем вимагає мобілізації як державного, так і приватного банківського сектору за умови забезпечення ними високої фінансової стійкості та надійності. Тому наразі особливого значення набуває вивчення методичних підходів до оцінювання надійності банків та розробка комплексного методичного та інформаційного забезпечення якісної оцінки надійності банків в умовах нестабільності з обґрунтуванням оптимальних шляхів досягнення динамічної фінансової стійкості банків.

Проблемам фінансової стійкості банків та її оцінки присвячено праці багатьох провідних зарубіжних і вітчизняних учених, таких як: І.Є. Амелін, Л.Г. Батракова, О.І. Лаврушин, Г.С. Панова, А.М. Мороз, В.М. Кочеткова, А.А. Пересада, А.О. Єпіфанов, І.В. Сала, М.І. Савлук, О.В. Єрмошкіна та інші. У той же час теорія і практика забезпечення фінансової стабільності та довіри до комерційних банків показують, що деякі аспекти цього питання потребують більш детального дослідження. Потребують вдосконалення системний підхід та комплексні методи оцінки якісних та кількісних ознак надійності банків в

конкурентному середовищі; питання побудови ефективного механізму посилення впливу зеленого банкінгу на екологізацію економіки. Вирішення цих проблем з метою стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану зумовило вибір теми, мети та завдань кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення і розвиток науково-методичних основ, розробка інструментарію та практичних рекомендацій щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої в роботі мети вирішено такі науково-практичні задачі:

- перспективи розвитку «зеленого» фінансування у банківському секторі та його важливість для відбудови національної економіки на принципах Європейського зеленого курсу;

- узагальнено науково-методичні підходи до визначення дефініції надійності банку; оцінювання й вдосконалення фінансового механізму забезпечення надійності комерційних банків в умовах воєнного стану;

- проаналізовано стан, тенденції розвитку, надійність банківської системи України під час війни та АТ КБ «Приватбанк»;

- запропоновано заходи щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану;

- здійснено економіко-математичне моделювання надійності АТ КБ «ПриватБанк».

Предметом дослідження є науково-методичні засади та практичні аспекти оцінювання й прогнозування надійності АТ КБ «Приватбанк» в контексті банківського ресурсного забезпечення екологізації України.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення надійності комерційного банку та стимулювання розвитку «зеленої» економіки в умовах невизначеності воєнного стану.

Методи дослідження. Методологічною основою є сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження, зокрема, метод наукової абстракції при визначенні дефініцій «зелене фінансування» та «надійність банку»; методи структурної декомпозиції, індукції та дедукції використано при розробці механізму стимулювання екологізації країни; метод структурного аналізу – при виокремленні проблеми забезпечення надійності банківської системи України, методи фінансової статистики.

Інформаційною базою дослідження є теоретичні та науково-практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавство України, нормативні документи та статистичні матеріали Національного банку України, статистичні показники діяльності банків України, матеріали Асоціації українських банків, бухгалтерська та фінансова звітність АТ КБ "Приватбанк".

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та практичні положення роботи, сформульовані висновки та пропозиції, розроблені методичні рекомендації щодо управління фінансовою стійкістю та надійністю, можуть бути використані в роботі банківських установ.

Особистий внесок автора. Кваліфікаційна робота є самостійною науковою працею. Усі результати, викладені у роботі, отримані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні науково-практичні результати дослідження та доповідалися на міжнародній конференції для студентів та молодих науковців в рамках реалізації проекту ERASMUS Jean Monnet LS: EU Market of Financial Innovations and Unemployment in Financial Sector «Ринок фінансових інновацій та безробіття ЄС: тенденції, виклики та перспективи». (м. Дніпро, 24-26 квітня 2024 р.).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів і висновків; загальний обсяг сторінок становить 99 сторінок. Робота містить 14 таблиць, 16 рисунків, список використаних джерел із 32 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАДІЙНОСТІ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Перспективи розвитку «зеленого» фінансування у банківському секторі та його важливість для відбудови національної економіки на принципах Європейського зеленого курсу

Україна спільно з її міжнародними партнерами активно формують стратегію й середньо - та короткострокові плани повоєнного відновлення, враховуючи масштабність руйнувань національної економіки та величезність заходів з її відновлення відповідно до концепції сталого розвитку.

Угода про звільнення від промислових віз відкриває вікно можливостей для інтеграції української промисловості в міжнародні промислові процеси, зокрема розвиток органічного виробництва; співпрацю у водневій енергетиці, враховуючи визнану ЄС роль України як основного партнера в Європейській «Водневій стратегії». У фінансовій сфері Україна долучається до європейського ринку державних закупівель та інструментів інвестиційної, фінансової та технічної підтримки ЄС. Надзвичайно важливим є включення природоохоронних територій України до мережі NATURA-2000 із залученням фінансової підтримки ЄС та спеціальних фінансових інструментів. Дотримуючись принципів і норм Європейської зеленої угоди в сфері зеленої трансформації українських міст, важливими стратегічними напрямками інвестиційних вкладень стануть відновлення й модернізація житлового фонду та інфраструктури, нове будівництво з нульовим енергоспоживанням, забезпечення енергопостачання та тепlopостачання в містах з низькими викидами CO₂ – до 10% на рік.

Але слід зауважити, що необхідно враховувати не тільки безумовно позитивні сторони співпраці з ЄС в рамках ЄЗК, але й комплексно дослідити негативні чинники, що супроводжують такі інтеграційні процеси. Насамперед,

слід звернути увагу на ключову загрозу: нетарифні бар'єри у торгівлі й обмеження доступу українських товарів на ринки ЄС, зокрема через значну частку в структурі українського експорту енерго- та ресурсомістких товарів. Виникають також проблеми з експортом української сільськогосподарської продукції та харчових продуктів на ринок ЄС через недотримання екологічних стандартів при їх виробництві.

Успішна реалізація стратегічних й поточних програм повоєнного економічного відродження України потребує залучення інвестицій Європейського банку реконструкції та розвитку, кредитних установ та, передусім, розвитку вітчизняного фінансового ринку й банківського сектору з можливістю запуску нових сучасних фінансових інструментів для формування стійких фінансових потоків у екологічні інвестиційні проекти.

Багаточисленні вітчизняні та іноземні вчені й експерти досліджують фінансову детермінанту зеленого (чи сталого) повоєнного відновлення України в контексті узагальнення досвіду екологічної модернізації національних економік країн Європейського Союзу, глобальних трендів щодо трансформації ринку капіталу та використання "зелених" облігацій у фінансуванні екологічної модернізації та Рамкової програми з досліджень та інновацій "Горизонт Європа" [1].

Залучення банківських установ до «зеленого» кредитування потребує моделювання фінансового забезпечення інвестиційних проектів екологічного спрямування, що сприятиме вибору оптимальних варіантів зеленого фінансування й фінансових інструментів в умовах дефіциту фінансових ресурсів. Потребують вдосконалення методичні підходи до оцінювання не тільки економічної, але й екологічної ефективності інвестиційних проектів з боку банківської системи для підвищення надійності вітчизняних банків.

Зелене» фінансування використовується для фінансування заходів, пов'язаних із пом'якшенням наслідків зміни клімату, адаптацією до зміни клімату та іншими цілями захисту навколишнього середовища, такими як управління водними ресурсами, біорізноманіття, охорона ландшафту тощо.

Фінансування клімату є важливою складовою частиною «зеленого» фінансування, яке використовується для фінансування проєктів і дій, спрямованих на пом'якшення наслідків зміни клімату. Історія поняття «зелені фінанси» пов'язана з програмними документами, стратегіями та директивами глобальних організацій та Європейського Союзу [2].

Потужні інвестиційні програми реалізовано завдяки вдосконаленню регуляторно-законодавчої бази в сфері відновлюваної енергетики та послідовним системним діям Уряду щодо глобального енергетичного переходу на чисті джерела енергії. Враховуючи значний потенціал розвитку «чистої» енергетики в Україні, очікується доведення в 2035 році частки «зеленої» енергії у загальному первинному постачанні до 25%.

Підраховано, що для досягнення поточних кліматичних та енергетичних цілей до 2030 року знадобиться 260 мільярдів євро додаткових щорічних інвестицій, що становить приблизно 1,5% ВВП України 2018 року. Такий масштабний інвестиційний потік потребує систематичної підтримки протягом тривалого часу [10]. Всього в рамках Європейського зеленого курсу ЄС заплановано залучити 1 трлн. євро інвестицій для сталих проєктів та політичних заходів. Масштаб інвестиційних проблем вимагає мобілізації як державного, так і приватного секторів. Очікується, що половина інвестиційних ресурсів (503 млрд. євро) буде сформовано з бюджету ЄС, у рамках Багаторічної програми фінансування на 2021-2027 роки, 114 млрд. євро надійде від національних урядів за рахунок співфінансування, інша частина буде сформована за рахунок приватного капіталу з гарантіями ЄС в рамках програми «InvestEU» [2].

Одним із напрямів фінансування переходу України після війни до «зеленого» курсу може стати приєднання до інвестиційної програми ЄС «InvestEU». Оскільки ця програма підтримує одну із чотирьох сфер політики, а саме «Стійка інфраструктура», тому принаймні 30% програми «InvestEU», відповідно до цілей Європейської зеленої угоди, будуть підтримувати фінансування інвестицій, які сприятимуть досягненню кліматичних цілей. Крім

того, 60% інвестицій, підтриманих у рамках «Sustainable Infrastructure Window» Фонду InvestEU, сприятимуть досягненню кліматичних та екологічних цілей [2].

Характерною особливістю ринку «зеленого» фінансування стало значне зростання «зелених» боргових інструментів, насамперед «зелених» облігацій та «зеленого» кредитування. За базою даних Climate Bonds Green Bonds, ринок «зелених» фінансів сягнув свого найістотнішого рубежу: з моменту його створення у 2007 році сукупний випуск облігацій склав 1,002 трильйона дол. США. Цей рубіж було пройдено на початку грудня 2022 р. Останні роки попит на зелені облігації значно перевищував пропозицію. Ця тенденція зберігається і в теперішній час. Багато країн виділили значну частину своїх бюджетних видатків на прискорення переходу до низьковуглецевої економіки. "Зелені" облігації продовжують домінувати у світовому випуску боргових зобов'язань: наприкінці 2022 року на них припало 56% обсягів випусків GSSS, збільшивши сукупний кумулятивний загальний обсяг цього сегменту ринку до 2,2 трлн доларів USD на кінець 2022 року. (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Система показників світового ринку боргових зобов'язань на кінець 2022р [2]

Показники	Боргові зобов'язання за типами інструментів			
	Зелені облігації	Соціальні облігації	Облігації сталого розвитку (сталі технології)	Облігації, пов'язані зі сталим розвитком
Загальний розмір ринку (кумулятивний)	USD 2,2 трлн	USD 653.6 млрд.	USD 682.0млрд	USD 204.2млрд.
Кількість емітентів	2457	772	507	336
Кількість країн	85	49	57	50
Кількість валют	49	42	41	21

Отже, глобальні світові тенденції, міжнародна практика та тренди фінансування зеленої економіки в Україні свідчать про кардинальні зміни в структурі ринку капіталу та диверсифікації існуючих джерел фінансування зеленої економіки, підвищенню ролі нових фінансових інструментів, насамперед «зелених» облігацій та «зеленого» кредитів у фінансуванні проєктів

екологічного спрямування завдяки доступу до світових ринків капіталу та зниженню вартості фінансових ресурсів, зокрема вартості боргових зобов'язань. Поява нового боргового фінансового інструмента, який відповідає принципам та вимогам світового ринку капіталу, дозволить мобілізувати фінансовий сектор для досягнення цілей ЄЗК та сталого розвитку, спрямовуючи вітчизняні й міжнародні потоки капіталу на екологічні проекти для розвитку зеленої економіки. Це сприятиме виконанню національних стратегічних цілей й міжнародних зобов'язань в рамках Європейської зеленої угоди. Враховуючи те, що для України цей вид залучення інвестицій є новим, необхідно дослідити й узагальнити, трансформуючи до українських реалій, специфіку запуску ринку «зелених» облігацій в країнах, які на сьогодні є лідерами на шляху переходу до «зеленої» економіки.

Наразі розробка системи заходів, представлених в Концепції розвитку ринку "зелених" облігацій в Україні, забезпечить створення інституційного підґрунтя для запуску дієвого механізму його функціонування на фінансовому ринку. За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), потенціал українського ринку послуг тільки з розвитку "чистої" енергетики до 2030 року складає 73 млрд. дол. США. Мобілізуючи фінансовий сектор, насамперед банківський, для інвестування в зелений бізнес, прогнозується терміном до 2030 року залучити в Україну через випуск "зелених" облігацій понад 36 млрд. дол. США. [3].

Підсумовуючи результати дослідження, зазначаємо, що проблема «зеленого» фінансування в повоєнному відновленні України є понад актуальною. Війна в Україні призводить до надзвичайно великих руйнувань активів, інфраструктури, падіння економічного потенціалу країни. Але водночас за підтримки європейських та інших світових партнерів відкривається вікно можливостей для відновлення національної економіки на принципах Європейського зеленого курсу: залучення до спільних наукових досліджень із запрошенням світових експертів різних галузей, доступ до різних бізнес-моделей з розвитку нових галузей та технологій, до нових джерел зеленого

фінансування та сучасних фінансових інструментів на міжнародних ринках капіталу, встановлення нових партнерських відносин задля напрацювання підходів і рішень щодо проведення необхідних трансформацій та досягнення екологічних цілей переходу до кліматично нейтральної економіки.

Для успішного повоєнного відновлення економіки України на принципах Європейського зеленого курсу необхідним є створення ефективної державної політики щодо стимулювання розвитку процесів екологізації економіки, пошуку нових та диверсифікації існуючих джерел зеленого фінансування, зокрема на основі запровадження «зеленого» банкінгу.

1.2. Науково-методичні підходи до визначення дефініції надійності банку

В сучасних умовах воєнного стану банківський сектор України розвивається та функціонує в умовах вкрай нестабільної економічної ситуації, що має значний вплив на ефективність банківської діяльності та надійність вітчизняних банків, що призводить до недовіри до банківських установ з боку різних економічних суб'єктів. Всі сектори економіки отримують значні обсяги кредитних ресурсів тільки завдяки високому рівню надійності та платоспроможності банків, ефективному розвитку банківської системи та її ресурсному потенціалу.

Розглянемо трактування терміну «надійність», яке визначається в залежності від контексту, де віно розглядається. Наукове визначення надійності банку є важливою та складною задачею, оскільки вона включає в себе багато аспектів фінансової стійкості, економічної ефективності, управління ризиками та дотримання відповідних стандартів. Поняття надійності банку вивчається в економічній та фінансовій науці як один з ключових аспектів фінансової стабільності та ефективності фінансової системи в цілому. Вітчизняні та зарубіжні вчені в дослідженнях виокремлюють різні аспекти та аналізують різні підходи до визначення цього поняття. Проаналізуємо основні підходи та

сутність поняття надійності банку з точки зору вітчизняних та зарубіжних вчених.

1. Фінансова стійкість та ліквідність банку.

Вітчизняні вчені часто звертають увагу на фінансову стійкість банку як ключовий аспект надійності. Це означає здатність банку витримувати негативні впливи, такі як зростання ризиків, великі втрати, економічні кризи тощо, без порушення його функціонування. Зарубіжні вчені також розглядають ліквідність банку, оскільки це важливий показник його здатності вчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами та операційні витрати. За твердженням Крухмаль О.В, надійність передбачає здатність системи протистояти зовнішнім факторам впливу [4]. Фінансова стійкість це такий стан активів підприємства, який гарантує йому достатню платоспроможність, як зазначає Цал-Цалко Ю.С. [5]. Фінансова стійкість - це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах припустимого рівня ризику, як стверджується Савицькою Г.В. [6]. Ковальов А.І. та Привалов В.П. вважають, що фінансова незалежність підприємства, тобто здатність оперувати власними коштами, - це достатня фінансова забезпеченість процесу без переривання діяльності [7]. Павловська О.В. та Фролова Т.О. трактують "фінансову стійкість як відображення стабільного перевищення доходів над витратами, що сприяє безперервному процесу виробництва та реалізації продукції за рахунок вільного маніпулювання коштами підприємства та їх ефективного використання" [8].

2. Управління ризиками.

Визначення надійності банку також пов'язане з його здатністю ефективно управляти різними видами ризиків, такими як кредитний ризик, процентний ризик, ризик ліквідності тощо. Вчені звертають увагу на наявність ефективних систем внутрішнього контролю та аудиту, які дозволяють банку вчасно виявляти та мінімізувати ризики.

3. Показники фінансової діяльності.

Вітчизняні вчені досліджують різні показники фінансової діяльності банку, такі як рентабельність, оборотність активів, рівень капіталу тощо. Зарубіжні дослідники часто використовують аналіз кредитного портфеля, ступінь диверсифікації активів, вартість капіталу та інші показники для визначення ступеня надійності.

4. Корпоративне управління та етика.

Вчені розглядають також якість корпоративного управління та дотримання етичних стандартів банком. Важливим є також дотримання банком відповідних законів та регуляторних нормативів, які спрямовані на забезпечення його надійності, фінансової стійкості та відповідальності перед клієнтами та державою.

Таким чином, дослідження поняття "надійність банку" дозволило виділити основні економічні категорії: платоспроможності та конкурентоспроможності, фінансової стійкості, стабільності та ліквідності. На офіційному сайті НБУ надано визначення категорії фінансової стійкості банку, як стану банку, який характеризується рентабельною діяльністю, збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності [9]. Як здатність фінансово-кредитної установи надавати комплекс специфічних банківських послуг належної якості, розуміє під фінансовою стійкістю комерційного банку вчений Золковер А.О. [10] «Якісна динамічна інтегральна характеристика спроможності банку ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища» - таке визначення фінансовій стійкості банку надає Юрчишена Л.В. [11]

Отже, пропонується визначати надійність банку як сукупність економічних відносин банку, що сприяють фінансовій установі забезпечувати результативну діяльність у будь-який час, протистояти зовнішнім і внутрішнім негативним впливам та зберігати здатність своєчасно і в повному обсязі

виконувати свої фінансові зобов'язання з метою задоволення очікувань всіх стейкхолдерів (клієнтів, партнерів, акціонерів та регуляторів).

Особливу увагу при визначенні надійності банків слід приділяти дослідженню системи зовнішніх та внутрішніх чинників, які істотно впливають на досягнення ними стану фінансової стійкості та надійності.

1.3. Концептуальні засади щодо оцінювання та вдосконалення фінансового механізму забезпечення надійності комерційних банків в умовах воєнного стану

Дослідження методичних підходів до оцінювання надійності банків за вітчизняними та зарубіжними методами включають аналіз й узагальнення різних наукових підходів до визначення надійності банків. За наявності багаточисленних методів оцінювання рівня надійності банків, кожен інструмент оцінки має свої відмінності, і вивчення їх особливостей, переваг та недоліків може стати основою для запровадження ефективної комбінованої методики оцінки надійності та фінансової стійкості банків в Україні.

Українськими вченими, які працюють над проблемою забезпечення стабільного розвитку банківської системи, є: А.М. Герасимович, М.І. Діба, Я.М. Довгань, А.О. Єпіфанов, В.М. Кочетков, О.І. Кіреєв, Ю.М. Коваленко, О.В. Куркумар, О.В. Рунякова, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, О.І. Петрик, Л.О. Примоска, М.І. Субрук, А.В. Сомик та інші.

Оцінювання надійності банку є складним процесом, незважаючи на численні наукові праці та всебічні дослідження, що потребує спеціальних знань та має високу трудомісткість. Саме тому важливо здійснювати комплексну оцінку фінансової стійкості та надійності банку.

Актуальність цього дослідження зумовлена появою нових факторів, що значно впливають на стабільність банківської системи в цілому. Для оцінки надійності банку необхідно аналізувати всі аспекти його діяльності, оскільки це є динамічною якісною характеристикою, яка відображає здатність банку

функціонувати та адаптуватися до зовнішнього середовища. Це досягається як через позитивні зміни фінансових показників за рахунок внутрішніх ресурсів, так і через їх утримання в певних межах. Зазвичай оцінювання надійності банку базується на загальновідомих методах і інструментах, однак єдиної універсальної методики для цього не існує. Аналітики використовують різноманітні методи, які значно відрізняються між собою і включають різні показники. Часто важко чітко розмежувати методи аналізу фінансової стійкості, стабільності, платоспроможності та надійності банку, оскільки в багатьох вітчизняних публікаціях оцінка стійкості банку подається як оцінка його фінансового стану. Всі ці методи в основному є подібними, оскільки стосуються загальної характеристики банків, але підходи до оцінки фінансової стійкості банку відрізняються за складом врахованих факторів, системою показників, що характеризують складові фінансової стійкості, та рекомендованими оптимальними значеннями цих показників.

Проаналізуємо особливості використання основних наукових підходів до оцінювання надійності банку, які можна об'єднати в дві групи:

- квалітативні методи;
- кількісні методи.

Квалітативні методи оцінки надійності банку включають в себе аналіз різних якісних аспектів, таких як репутація, експертні оцінки, корпоративне управління, стратегії управління та інші фактори, які не можна безпосередньо виміряти числовими показниками. Розглянемо детальніше характеристику квалітативних методів оцінки надійності банку.

1. Експертні оцінки.

Експертні відгуки та думки: залучення фахівців з фінансів, економіки, банківської справи для оцінки рівня надійності банку.

Оцінка ризиків: експертні комітети можуть проводити аналіз ризиків, що впливають на діяльність банку, та визначати його стійкість до них.

2. Аналіз репутації банку.

Становлення репутації: оцінка історії роботи банку, його стабільності та довіри з боку клієнтів та інвесторів.

Оцінка засвідченої інформації: Дослідження відгуків та оцінок у ЗМІ, аналіз статистики задоволеності клієнтів.

3. Корпоративне управління.

Оцінка ефективності управління: аналіз системи управління банку, якість виконання стратегій та планів.

Дотримання відповідних стандартів: перевірка наявності в банку ефективних процедур управління ризиками, контролю за діяльністю тощо.

4. Стратегії управління.

Оцінка стратегій розвитку: аналіз планів розвитку банку, впровадження інновацій, реакція на зміни у фінансовому ринку.

Прогнозування перспектив: визначення, наскільки ефективно банк може адаптуватися до змін у фінансовому середовищі та економіці.

5. Аналіз клієнтської бази.

Диверсифікація портфеля клієнтів: оцінка рівня ризику, пов'язаного з концентрацією клієнтів та видів діяльності.

Аналіз клієнтських відносин: оцінка стабільності та взаємодії з ключовими клієнтами банку.

6. Соціальна відповідальність банку.

Стратегії корпоративної соціальної відповідальності: оцінка заходів банку для підтримки соціальних та екологічних ініціатив.

Взаємодія з громадськістю: Оцінка позиціонування банку в суспільстві, реакція на питання соціальної важливості.

Отже, квалітативні методи оцінки надійності банку дозволяють звернути увагу на аспекти, які не завжди виражаються числовими показниками, але мають велике значення для загальної стійкості та довіри до банку. Вони доповнюють кількісні методи, створюючи комплексний підхід до оцінки фінансової та економічної стійкості банку.

Кількісні методи передбачають використання моделей оцінки ризику, розрахунки показників фінансової стійкості, аналіз фінансових звітів тощо. В цілому, надійність банку визначається як його здатність забезпечувати стабільність та відповідальність у фінансовій системі, ефективно управляти ризиками та забезпечувати високий рівень довіри клієнтів та інвесторів. Дослідження в цій області ведуться за допомогою різних методів та підходів, які спрямовані на аналіз різних аспектів діяльності банку для забезпечення його стійкості та ефективності.

Кількісні методи оцінки надійності банку використовуються для аналізу та вимірювання різних показників та факторів, які впливають на фінансову стійкість та надійність банку. Ці методи базуються на числових даних, фінансових показниках, технічних розрахунках та моделях. Надамо характеристику основних кількісних методів оцінки надійності банку:

1. Аналіз фінансових показників.

Дозволяє об'єктивно оцінити фінансовий стан банку за допомогою показників, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність тощо.

Рентабельність вимірює дохідність банку від його діяльності. Низька рентабельність може свідчити про проблеми з прибутковістю та ефективністю управління. Коефіцієнти ліквідності вказують на здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно. Вищі значення означають вищий рівень ліквідності. Коефіцієнти капіталу відображають ступінь захищеності банку та його здатність витримувати фінансові втрати. Коефіцієнти заборгованості показують відношення між власним та залученим капіталом, що вказує на рівень фінансової стійкості.

Відомими методами коефіцієнтного аналізу серед інших країн є такі:

- BAKIS (BAKred Information System) - ця система використовується Центральним банком Німеччини та Федеральним банківським управлінням з 1997 року. Вона складається з 47 коефіцієнтів, серед яких 19 оцінюють кредитний ризик, 16 - ринковий ризик, 2 - ризик ліквідності, а 10 - прибутковість банку.

- BMS (Bank Monitoring Screens) - цей метод застосовується в США і включає 39 коефіцієнтів та 35 параметрів, пов'язаних з ринками капіталу.

Метод коефіцієнтів дозволяє детально розрахувати показники, що характеризують різні аспекти діяльності банківської установи. Він має як переваги, так і недоліки. Позитивним аспектом є можливість розрахунку важливих показників фінансової стійкості банку. Однак цей метод є трудомістким, що ускладнює виявлення загальних тенденцій, не дозволяє дати загальну оцінку фінансової стійкості банку і не сприяє визначенню переваг одного банку над іншим.

2. Моделі оцінки ризику.

Цей метод включає в себе ідентифікацію, аналіз та управління різноманітними видами ризиків, з якими може зіштовхнутися банк. До них можуть входити кредитний ризик, ризик втрати ліквідності, ринковий ризик, операційний ризик тощо. Оцінюючи ці ризики, банк може приймати заходи для їх зменшення чи уникнення.

Модель Altman's Z-score використовується для прогнозування банкрутства компаній: оцінюється ризик неплатоспроможності банку.

Модель Мертона для кредитного ризику: використовується для вимірювання ризику неповернення кредитів.

Модель Вассермана для ліквідності: оцінюється здатність банку забезпечувати ліквідність у критичних ситуаціях.

Всі ці моделі дозволяють ідентифікувати потенційні ризики для банку і приймати вчасні заходи щодо управління ризиками з метою їх нейтралізації, але водночас вимагають значних ресурсів на впровадження та можуть бути складним у використанні.

3. Аналіз кредитного портфеля:

Диверсифікація кредитного ризику: оцінюється розподіл ризиків в кредитному портфелі банку для зменшення можливих втрат.

Кредитний рейтинг: присвоюється банку на основі кредитних рейтингів його клієнтів та кредитного портфеля.

4. Аналіз оборотності активів:

Оборотність активів: вимірює ефективність використання активів банку для генерації доходів.

Аналіз активів та пасивів: оцінюється співвідношення між активами та зобов'язаннями для забезпечення фінансової стабільності.

5. Методи оцінки ліквідності.

Стрес-тестування - сукупність аналітичних інструментів, що використовуються для визначення основних ризиків банку на основі кількісного впливу можливих шоків на банк [12].

Стрес-тестування включає в себе піддавання балансу банку змодельованим сценаріям фінансового стресу для оцінки його стійкості. Ці сценарії можуть включати економічний спад, ринкові потрясіння або конкретні події, такі як раптове підвищення процентних ставок. Це дозволяє визначити, як банк зможе витримати стресові ситуації, такі як економічні кризи, зміни в ринкових умовах тощо. Результати стрес-тестів можуть використовуватися для прийняття рішень щодо управління банківськими ризиками, виявлення потенційних слабких місць в системі управління ризиками банку, надають комплексне уявлення про вразливості банку. Основним цільовим параметром для аналізу є коефіцієнт ліквідності, який відображає співвідношення між ліквідними активами та зобов'язаннями.

Стрес-тестування є актуальним для банків і проводиться наглядовим органом - Національним банком України, а також спеціалізованими аудиторськими фірмами та самими банками. Стрес-тести проводяться з використанням різних методів аналізу, зокрема таких, які було досліджено в даній роботі, а саме:

- аналіз чутливості, спрямований на виявлення ризиків та найбільш ймовірних реакцій фінансових установ на шоки (зміни процентних ставок, валютних курсів, цін на активи тощо);

- сценарний аналіз, який має на меті перевірити стійкість фінансових установ та фінансового сектору до виняткових, але можливих економічних сценаріїв;

- аналіз поширення, який визначає та оцінює передачу шоків від однієї фінансової установи (наприклад, системно важливої фінансової установи) на весь фінансовий сектор, що впливає на фінансову стабільність банків.

Останнім часом з'явилася значна кількість різноманітних підходів та методів генерування стресових сценаріїв та проведення стрес-тестування банківських установ. Це актуалізує питання розробки критеріїв ефективності стрес-тестування як на макро-, так і на мікрорівні. Згідно з методичними рекомендаціями НБУ, система стрес-тестування в банку вважається ефективною, якщо вона [9]:

- забезпечує можливість визначення найгіршого сценарію розвитку подій;
- встановлює розмір можливих втрат у разі реалізації найгіршого сценарію;
- виявляє слабкі та вразливі місця в системі захисту від ризиків;
- дає можливість керівництву оперативно втручатися в процеси, що загрожують банку;
- визначає, організовує та впроваджує комплекс необхідних заходів, спрямованих на зменшення впливу ризиків та уникнення фінансових втрат.

До основних недоліків методу стрес-тестування можна віднести такі:

- використання складного моделювання та аналіз даних, що є високо ресурсоємним процесом;
- результати моделювання можуть бути чутливими до припущень, зроблених у стресових сценаріях;
- історичні дані не завжди можуть відображати весь спектр потенційних стресових подій.

6. Методи аналізу діяльності та ризику:

Аналіз структури операцій: визначення основних напрямків діяльності банку та їх ризиків.

Скорингові моделі оцінювання надійності банку використовуються для прогнозування ризику банкрутства або фінансових проблем за допомогою аналізу даних та статистичних методів. Основні етапи розробки скорингової моделі включають наступне:

1. Визначення цілей.

Перший крок - визначення цілей скорингової моделі, тобто які ризики або проблеми потрібно передбачати та які показники будуть використовуватися для оцінки надійності банку.

2. Вибір змінних.

Вибір та збір даних про різні фінансові та нефінансові показники, які можуть впливати на фінансову стійкість банку (наприклад, прибуток, активи, кредитний портфель, рейтинги тощо).

3. Побудова моделі.

Застосування статистичних методів (наприклад, логістична регресія, дерева рішень) для розробки моделі, яка передбачає ризик банкрутства або фінансові проблеми на основі вибраних показників.

4. Калібрування та валідація:

Оцінка ефективності моделі на основі історичних даних, калібрування параметрів моделі та валідація її на нових даних для підтвердження точності та надійності передбачень.

5. Впровадження та моніторинг:

Після успішної валідації моделі вона впроваджується в практику для оцінки надійності банку. Важливим етапом є постійний моніторинг та оновлення моделі з урахуванням змін в умовах ринку.

Під час надання кредиту банк може використовувати скорингову модель для швидкого та об'єктивного оцінювання ризику, що дозволяє зменшити можливість неплатоспроможності клієнта та підвищити надійність банківських операцій. В Україні у банківській сфері скорингові моделі використовуються для оцінки кредитоспроможності клієнтів, ризик-менеджменту, прийняття рішень щодо надання кредитів та інших фінансових послуг.

Особливості застосування скорингових моделей в практиці українських банків включають:

1. Аналіз кредитоспроможності. Українські банки використовують скорингові моделі для оцінки кредитоспроможності клієнтів, враховуючи різні фінансові та особисті показники.

2. Керування ризиками. Банки в Україні використовують скорингові моделі для управління ризиками, зокрема кредитними ризиками, ліквідністю та операційними ризиками.

3. Прийняття рішень. Скорингові моделі допомагають українським банкам приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредитів, інвестицій та інших фінансових послуг.

4. Моніторинг та аналіз портфеля кредитів: Банки використовують скорингові моделі для моніторингу та аналізу свого портфеля кредитів, виявлення ризикових клієнтів та прийняття відповідних заходів.

Отже, українські банки продовжують активно використовувати скорингові моделі для покращення управління ризиками та забезпечення фінансової стабільності. Застосування цих моделей дозволяє знизити ризики та підвищити ефективність фінансової діяльності банків в Україні. Скорингові моделі дозволяють банкам ефективно визначати ризики та приймати обґрунтовані рішення щодо управління ними. Точні та надійні скорингові моделі є важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості та надійності у банківській сфері.

7. Моделі прогнозування:

Методи складання прогнозів: використовуються для аналізу майбутнього фінансового стану банку на основі історичних даних та трендів.

Симуляційні моделі: моделі, що використовуються для відтворення різних сценаріїв та визначення ймовірності виникнення ризиків.

Таким чином, можна зробити висновок, що кількісні методи оцінки надійності банку надають об'єктивний підхід до вимірювання його фінансової стійкості, ризиків та ефективності управління. Вони дозволяють проводити

більш детальний аналіз фінансових показників та робити обґрунтовані рішення щодо ризиків та стратегій розвитку банку.

Інтегральні моделі оцінки надійності банку є комплексними підходами, які поєднують у собі різні фактори та показники для отримання загального показника надійності. Ці моделі дозволяють враховувати широкий спектр фінансових, економічних та управлінських аспектів діяльності банку і виражати їх у вигляді одного числового значення. Більшість методик, що використовуються на практиці для аналізу фінансової стійкості банків, ґрунтуються на рейтинговій системі CAMELS, яка є міжнародно визнаною. Основними перевагами системи є те, що вона є стандартизованим методом оцінки банків, рейтинг кожного показника вказує на напрями дій для його покращення, а загальний бал відображає ступінь необхідного втручання наглядового органу щодо банку.

Модель CAMELS.

Капітал (Capital Adequacy): визначає, чи є у банку достатньо капіталу для покриття ризиків та зобов'язань. Активи (Asset Quality): оцінює якість активів банку, чи є вони ризикованими або нестабільними. Менеджмент (Management): аналізує ефективність управління банком та дотримання відповідних стандартів та правил. Дохідність (Earnings): вимірює прибутковість та ефективність здійснення банком операцій. Ліквідність (Liquidity): оцінює здатність банку забезпечити ліквідність для виконання своїх фінансових зобов'язань. Чутливість (Sensitivity to Market Risk): визначає, наскільки банк чутливий до змін у фінансовому ринку та процентних ставках.

Модель CAMEL.

Капітал (Capital Adequacy): оцінює рівень капіталу банку та його відповідність до міжнародних стандартів. Активи (Asset Quality): визначає якість активів банку та ризики, пов'язані з його кредитним портфелем. Менеджмент (Management): аналізує ефективність корпоративного управління, стратегічне планування та контроль ризиків. Дохідність (Earnings): визначає прибутковість банку та його здатність забезпечити стабільний прибуток.

Ліквідність (Liquidity): оцінює здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно та без перешкод.

Модель CAMEL національного банку України.

Капітал (Capital Adequacy): визначення адекватності капіталу банку, який повинен бути забезпечений для покриття ризиків. Активи (Asset Quality): аналіз якості активів, оцінка кредитного ризику та ефективність управління активами. Менеджмент (Management): оцінка ефективності управління банком, його стратегічне планування та рівень корпоративного управління. Дохідність (Earnings): визначення прибутковості банку та його здатність забезпечити прибуток на майбутнє. Ліквідність (Liquidity): оцінка здатності банку забезпечити необхідну ліквідність для виконання своїх зобов'язань.

4. Модель SCORE.

Stability: оцінює стабільність фінансових показників банку. Capital Adequacy: аналізує адекватність капіталу банку для покриття ризиків. Operational Efficiency: вимірює ефективність управління та витрати банку. Risk Management: аналізує системи управління ризиками та їх ефективність. Earnings: оцінює прибутковість банку та його можливість генерації прибутку.

5. Модель Z-score.

Оцінює ймовірність банкрутства банку на основі фінансових показників. Включає такі параметри як рентабельність активів, відношення капіталу до активів, оборотність активів, ліквідність тощо.

6. Модель RBC (Risk-Based Capital).

Оцінює ризики, з якими зустрічається банк, та вимагає забезпечення необхідного рівня капіталу для покриття цих ризиків. Для цього використовуються визначені показники ризику, які враховуються при визначенні необхідного рівня капіталу.

Таким чином, можна зробити висновок, що саме інтегральні моделі надають більш повний та комплексний підхід до оцінки надійності банку, враховуючи різноманітні аспекти його діяльності та фінансової стійкості. Вони дозволяють управлінцям банку та регуляторам отримати загальне уявлення про

його фінансове здоров'я та ризики, що допомагає приймати обґрунтовані рішення з управління та регулювання.

Механізм управління фінансовою стійкістю банку - це комплексна система взаємопов'язаних елементів, які включають принципи, методи управління та функціональні обов'язки суб'єкта управління.

Таким чином, складовими механізму забезпечення надійності комерційних банків є (рис.1.2):

1. об'єкт управління
2. суб'єкт управління
3. процес забезпечення надійності банку, який включає такі елементи:

а) методи забезпечення (планування, аналіз, оцінка, регулювання та контроль)

б) інструменти забезпечення.

До основних параметрів фінансової стійкості банку можна віднести:

- соціально-політичну ситуацію в країні;
- стан фінансового ринку; загальноекономічний стан країни;
- внутрішню стійкість й надійність банківської установи.

Ефективне управління фінансовою стійкістю банку вимагає застосування економіко-математичного моделювання, яке дозволяє створювати механізми для підвищення ефективності роботи стабільного банку через опосередковане вивчення об'єкта дослідження. Моделі, які можуть одночасно демонструвати управлінські рішення та прогнозувати ключові показники банківської діяльності, стають особливо важливими в економічній практиці. Серед методів, що використовуються для аналізу фінансової стійкості банків, найбільш популярними є економетричні методи. Вони дозволяють визначати вплив змін у зовнішньому середовищі на фінансову стійкість, аналізувати причинно-наслідкові зв'язки між економічними змінними та шукати нові або вдосконалені способи забезпечення фінансової стійкості.

Економетричне моделювання передбачає виявлення та оцінку взаємозв'язків між статистичними показниками та побудову регресійних

рівнянь, на основі яких можна прогнозувати рівень фінансової стабільності банку.

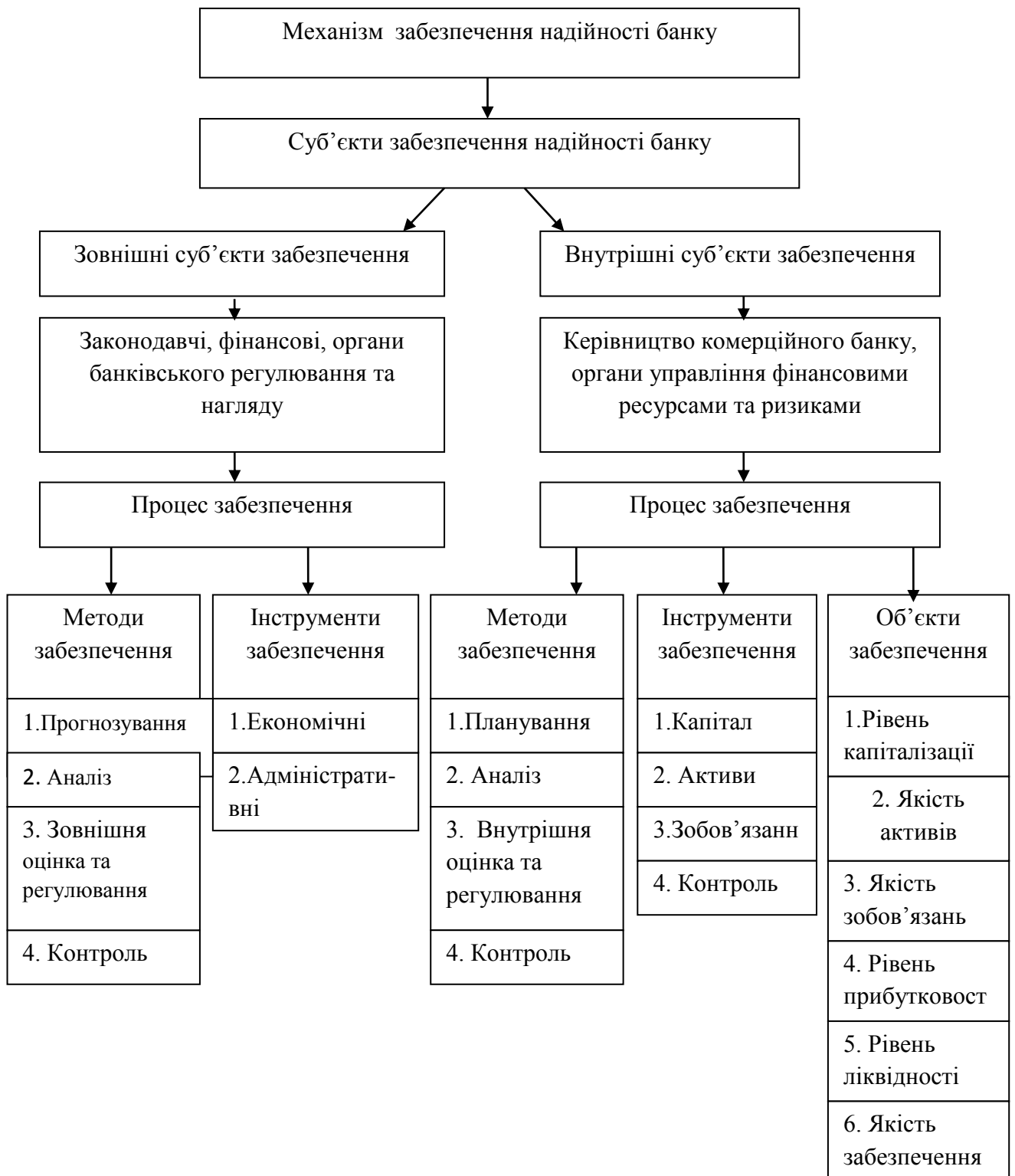

Рис. 1.1 - Механізм забезпечення надійності банку

Таксонометричний метод (метод евклідових відстаней) забезпечує комплексну оцінку діяльності банків і дозволяє визначити найкращі з них за цілою низкою показників, які можуть змінюватися в залежності від конкретного завдання [15].

Методи кластерного аналізу дозволяють згрупувати банки за ступенем впливу різних факторів на загальні показники їх фінансової стійкості.

Метод дискримінантного аналізу допомагає виявити фактори, за якими банки можна розподілити на окремі групи (стабільні та нестабільні). Основною метою дискримінантного аналізу є пошук лінійної комбінації змінних, яка оптимально розділяє досліджувані групи. Проте вагові коефіцієнти в таких моделях не завжди надійні для оцінки фінансової стійкості українських банків, і вони не дають інформації про конкретні фактори, які вплинули на зміну рівня фінансової стійкості. Також, результати таких моделей не забезпечують інформації про потенціал подальшого розвитку банків.

Забезпечення фінансової стійкості комерційних банків вимагає створення бізнес-механізмів, як сукупність макро - та мікроекономічних заходів, які можуть бути використані економічними суб'єктами у сфері банківських послуг для пом'якшення негативних наслідків несприятливих змін в економіці, що призвели або можуть призвести до суттєвого погіршення фінансових результатів діяльності банківської системи в цілому. Можна сказати, що це сукупність економічних інструментів та методик, пов'язаних з їх застосуванням. Такий підхід до розуміння фінансової стійкості банківських установ дає можливість запропонувати нові шляхи вдосконалення механізмів забезпечення надійності банків та створення ефективних фінансових механізмів адаптації банківської системи до протидії загрозам економічній стабільності України.

Виходячи з тлумачення сутності поняття "надійність банківської системи", існують різні тлумачення поняття "система", а саме: "надійність банківської системи", "стійкість банківської системи", "стабільність банківського сектору". Необхідно розробити алгоритм дослідження надійності

банківської системи, який характеризується етапами, представленими на рис. 1.3.

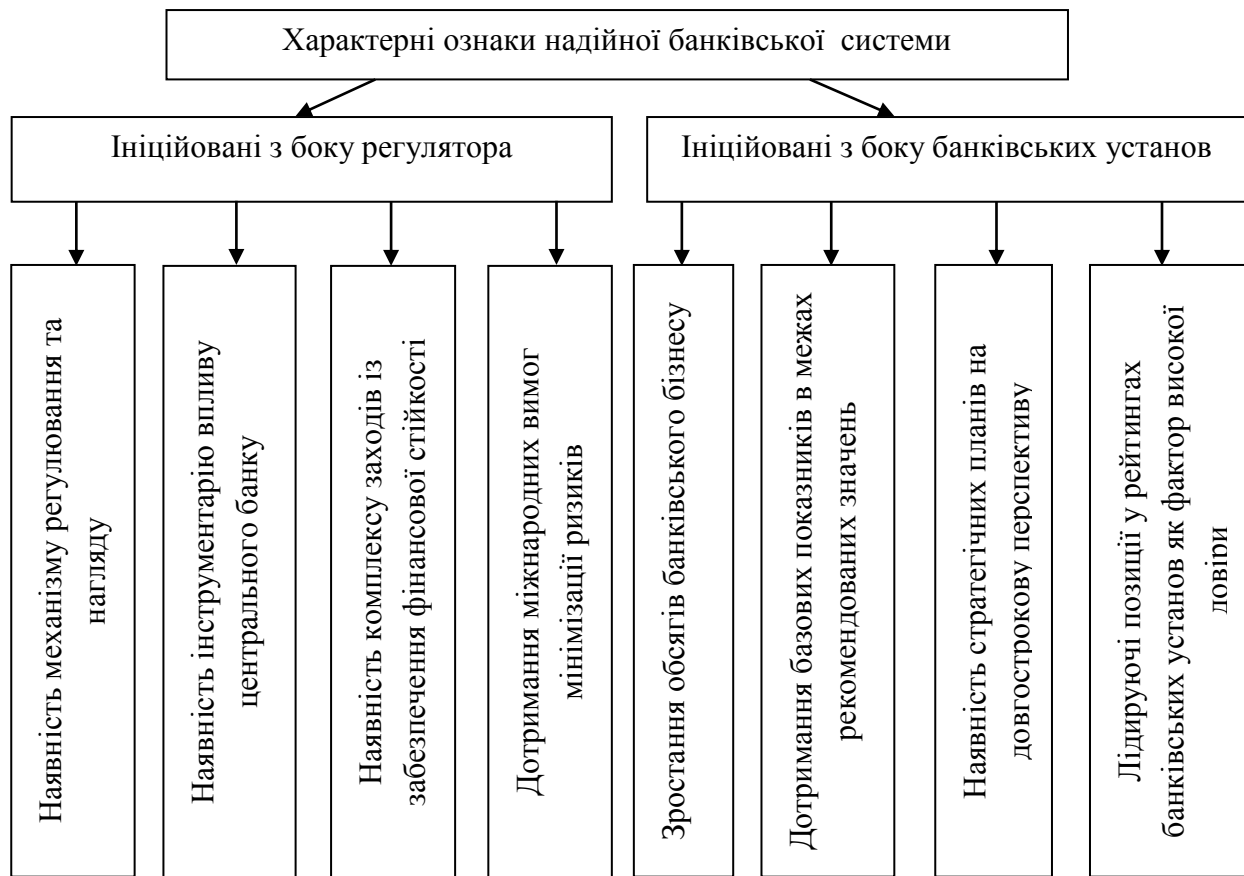

Рис. 1.2 - Ознаки надійної банківської системи [16]

Фінансовий механізм забезпечення надійності банків є ключовим елементом фінансової системи будь-якої країни. Він має на меті забезпечити стабільність та надійність банківської системи, захистити депозити клієнтів, а також підтримувати довіру до банківської системи загалом.

Основними ключовими складовими фінансового механізму забезпечення надійності банків є [16]:

- страхування депозитів;
- регуляторні вимоги до капіталу;
- моніторинг та стрес-тести;
- правила та політики регулювання;
- системи підтримки ліквідності;
- попередження та контроль шахрайства.

Страховання депозитів є одним із найважливіших інструментів для забезпечення надійності банків, захисту вкладників та забезпечення стабільності банківської системи. Ця система зазвичай забезпечує відшкодування депозитів клієнтів у випадку банкрутства банку, допомагає створити довіру серед клієнтів банку та забезпечити відшкодування їхніх вкладів в разі банкрутства чи фінансових труднощів. В Україні існує Державна агенція забезпечення вкладів фізичних осіб (ДАВФО), яка відповідає за страхування вкладів громадян.

Доцільно виділити основні ефективні інструменти страхування депозитів.

1. Гарантований ліміт страхування. Кожна країна має свій власний гарантований ліміт страхування депозитів, який визначає максимальну суму, яка може бути відшкодована вкладнику у разі банкрутства банку. Цей ліміт може відрізнятися від країни до країни і зазвичай становить певний відсоток від загальної суми вкладів.

2. Широкий діапазон покриття. Страхування депозитів зазвичай покриває різні типи вкладів, включаючи вклади фізичних осіб та підприємств, поточні рахунки, заощадження, термінові депозити та інші. Це допомагає захистити вкладників різних категорій.

3. Захист вкладників фізичних осіб та малих підприємств. Страхування депозитів часто надає особливий захист вкладників фізичних осіб та малих підприємств. Це може включати вклади до певного розміру, які є винятками зі стягнення під час банкрутства банку.

4. Забезпечення швидкої відшкодування. В разі банкрутства банку, система страхування депозитів зазвичай намагається забезпечити швидке відшкодування вкладників. Це може бути здійснено шляхом виплати коштів або перенесення депозитів на інший банк.

5. Моніторинг та регулярні аудити. Організація, яка відповідає за страхування депозитів, зазвичай моніторить фінансову стабільність банків та проводить регулярні аудити їхньої діяльності. Це допомагає виявляти можливі проблеми забезпечення ліквідності чи фінансової стійкості.

6. Сприяння стабільності фінансової системи. Страхування депозитів сприяє стабільності фінансової системи, оскільки воно допомагає запобігти паніці серед вкладників та захищає їхні інтереси в разі проблем з банком.

7. Розвиток страхових фондів. У деяких країнах можуть бути створені спеціальні страхові фонди, які забезпечують страхування депозитів. Ці фонди можуть збирати внески від банків та використовувати ці кошти для відшкодування вкладників.

Отже, страхування депозитів є важливим інструментом для захисту вкладників та забезпечення стабільності банківської системи. Ця система дозволяє вкладникам бути впевненими у безпеці своїх грошей та сприяє стабільності фінансового ринку в цілому. Її ефективність полягає в комбінації гарантованих лімітів, широкого покриття, швидкості відшкодування та моніторингу фінансової стійкості банків.

Регуляторні вимоги відносно мінімального рівня капіталу є ще одним важливим аспектом. Ці вимоги встановлюють, який мінімальний рівень власного капіталу повинні мати банки відносно їхніх ризикованих активів. Вони допомагають забезпечити, що банки мають достатню фінансову підтримку для відшкодування можливих втрат.

Центральні банки та регулятори проводять моніторинг фінансової стійкості банківської системи та використовують стрес-тести, щоб оцінити, як банки зможуть витримати негативні економічні впливи або стресові ситуації. Це допомагає виявити ризики та приймати вчасні заходи для їх запобігання.

Регулятори встановлюють правила та політики для банків щодо кредитування, управління ризиками, ліквідності, бухгалтерського обліку тощо. Це допомагає зменшити ризики та забезпечити адекватне управління фінансами банків.

Забезпечення ліквідності в разі потреби є важливою складовою надійності банків. Це включає в себе створення резервів, доступ до кредитних ліній у центрального банку, а також можливість продажу ліквідних активів.

Системи підтримки ліквідності банків включають в себе різні інструменти та механізми, які допомагають забезпечити банкам необхідну ліквідність для виконання їхніх функцій, зокрема, здійснення платіжних операцій та відшкодування вкладів клієнтів у випадку потреби. Охарактеризуємо основні сучасні практики впровадження систем підтримки ліквідності банків:

1. Резерви ліквідності. Банки мають підтримувати певний рівень резервів ліквідності, які можуть використовуватися у випадку необхідності. Це можуть бути готівка, депозити в центральному банку, а також ліквідні фінансові інструменти.

2. Кредитні лінії в НБУ. Банки можуть мати можливість отримати кредитні лінії у центрального банку у випадку дефіциту ліквідності. Ці кредитні лінії можуть бути надані під заставу різноманітних активів або під різні відсоткові ставки, залежно від політики центрального банку.

3. Ліквідні активи. Банки можуть активно управляти своїм портфелем активів, включаючи ліквідні активи, які можуть бути швидко реалізовані на ринку. Це можуть бути короткострокові цінні папери, облігації центрального банку, короткострокові кредити та інші інструменти.

Ліквідні активи в банківській діяльності грають важливу роль, оскільки вони забезпечують можливість банку швидко виконувати платежі, відшкодувати вклади клієнтів та взагалі мати достатню ліквідність для своєї діяльності. Процес формування ліквідних активів може включати різні кроки та стратегії, оскільки банки вибирають оптимальний підхід відповідно до своїх потреб та ризиків. Зупинимось на найбільш ефективних стратегіях та інструментах формування ліквідних активів.

1. Короткострокові цінні папери. Банки можуть інвестувати в короткострокові цінні папери, такі як короткострокові облігації держави, корпораційні комерційні папери, торгові векселі тощо. Ці інструменти мають короткі терміни погашення та високу ліквідність, що дозволяє банку швидко перетворювати їх на готівку.

2. Резерви в центральному банку (НБУ). Банки можуть утримувати певну частку своїх активів у вигляді резервів у центральному банку країни. Це надає їм можливість отримати доступ до ліквідності в разі потреби, так як центральний банк часто надає кредити або допомагає у здійсненні розрахунків.

3. Готівка та еквіваленти готівки. Банки підтримують певний рівень готівки в своїх філіях та банкоматах для задоволення потреб клієнтів у виведенні готівки. Крім того, вони також можуть утримувати еквіваленти готівки, такі як короткострокові депозити в інших банках або інші ліквідні фінансові інструменти.

4. Кредити на міжбанківському ринку. Банки можуть залучати ліквідність, видаючи короткострокові кредити на міжбанківському ринку. Це дозволяє їм отримати необхідну ліквідність в обмін на обіцянку повернення цих коштів у майбутньому. Банки можуть використовувати міжбанківські ринки для здійснення позик та кредитів для покриття тимчасового дефіциту ліквідності. Вони можуть використовувати різні інструменти, такі як репо-операції, щоб отримати необхідну ліквідність.

5. Політика управління ліквідністю. Банки розробляють політику управління ліквідністю, яка визначає оптимальний рівень ліквідних активів в їхньому портфелі. Ця політика враховує рівень ризику, потреби клієнтів та вимоги регуляторів.

6. Внутрішні стратегії та процеси. Кожен банк розробляє свої власні внутрішні стратегії та процеси для формування ліквідних активів. Це може включати аналіз прогнозу платежів, розрахунок ліквідності в різних сценаріях, регулярне оновлення портфеля активів тощо.

7. Стрес-тести та моделювання. Банки проводять стрес-тести та моделювання для оцінки своєї ліквідності в різних стресових сценаріях. Це допомагає виявити можливі ризики та прийняти відповідні заходи для забезпечення достатньої ліквідності.

Можна зробити висновок, що формування ліквідних активів є важливим процесом для банків, оскільки він дозволяє їм забезпечити необхідний рівень

ліквідності для виконання платежів та інших фінансових зобов'язань. Це включає в себе інвестування в ліквідні фінансові інструменти, утримання резервів у центральному банку, управління готівкою та використання міжбанківських ринків. Кожен банк розробляє свою власну стратегію, враховуючи його потреби, ризики та вимоги регуляторів.

Отже, системи підтримки ліквідності банків є важливим елементом фінансової стабільності та надійності банківської системи. Вони включають в себе різні інструменти та механізми, які допомагають банкам забезпечити необхідну ліквідність для ефективного функціонування та подолання фінансових труднощів.

Попередження шахрайства та зловживань є також важливим аспектом забезпечення надійності банків. Банки впроваджують системи внутрішнього контролю та використовують технології для виявлення та запобігання шахрайству.

Забезпечення стабільності та надійності економічної системи країни, особливо банківської системи, під час воєнного стану є надзвичайно складним завданням. Комерційні банки в таких умовах стають особливо вразливими. Для досягнення фінансової стійкості та надійності комерційних банків під час воєнного стану необхідно дотримуватись таких основних принципів:

1. Підтримка ліквідності - у періоди воєнного стану може виникнути ситуація масового зняття коштів клієнтами. Банки повинні забезпечити наявність достатнього обсягу готівкових та ліквідних активів для виконання своїх зобов'язань перед клієнтами.

2. Збереження капіталу - капітал є критичним показником фінансової стійкості банку. Комерційні банки мають підтримувати достатній рівень капіталу для здатності реагувати на негативні ринкові зміни.

3. Забезпечення безпеки - банки повинні забезпечити безпеку своїх працівників, клієнтів і захист інформації про фінансові операції в умовах воєнного стану.

4. Співпраця з державними органами - комерційні банки повинні взаємодіяти з державними органами, відповідальними за національну безпеку та оборону, для підтримання стійкості фінансової системи країни.

5. Планування та управління ризиками - під час воєнного стану ризики для комерційних банків зростають. Вони повинні мати плани та механізми для ефективного управління ризиками та їх мінімізації.

6. Створення кризових центрів - банки повинні мати спеціальні кризові центри, що забезпечують швидке реагування на кризові ситуації та мінімізацію їх наслідків.

Таким чином, дотримання цих основних принципів є важливим для забезпечення фінансової стійкості та надійності комерційних банків, що є ключовим елементом стабільності фінансової системи країни під час воєнного стану.

Висновки до розділу 1

За результати дослідження сутності надійності банку та її взаємозв'язку з розвитком зеленої економіки встановлено таке.

Враховуючи особливості функціонування фінансового ринку України, в подальших наукових дослідженнях особливу увагу науковців і практиків доцільно зосередити на пошуку додаткових джерел «зеленого» фінансування та інноваційних шляхів їх залучення в інвестиційні процеси за програмою ЄЗК; на вдосконаленні механізму впровадження «зелених» облігацій, як нового фінансового інструменту, який відповідає принципам та вимогам світового ринку капіталу, що дозволить спрямувати та акумулювати вітчизняні й міжнародні фінансові потоки на розробку і фінансування вітчизняних екологічних проєктів, які забезпечать ефективне повоєнне відновлення України.

Пропонується визначати надійність банку як сукупність економічних відносин банку, що сприяють фінансовій установі забезпечувати результативну

діяльність у будь-який час, протистояти зовнішнім і внутрішнім негативним впливам та зберігати здатність своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання з метою задоволення очікувань всіх стейкхолдерів (клієнтів, партнерів, акціонерів та регуляторів).

Забезпечення фінансової стійкості комерційних банків вимагає створення бізнес-механізмів, як сукупності економічних інструментів й методик, пов'язаних з їх застосуванням. Це дає можливість запропонувати нові шляхи вдосконалення механізмів забезпечення надійності банків.

Фінансовий механізм забезпечення надійності банків включає комплексний систему з використанням різноманітних фінансових інструментів та банківських політик: правила та політики регулювання з боку держави, НБУ, наглядових органів; страхування депозитів; регуляторні вимоги до капіталу; моніторинг та стрес-тести; системи підтримки ліквідності; попередження та контроль шахрайства. Його ефективне функціонування повинно забезпечити стабільність та довіру до банківської системи, захистити інтереси депозитаріїв та загальний фінансовий попит суспільства.

Отже, українські банки мають потенціал стати активними учасниками розвитку зеленої економіки. Для цього необхідно активно розвивати зелені фінансові продукти, співпрацювати з урядом та громадським сектором, підтримувати зелені ініціативи та інвестувати в зелені технології. Такий підхід сприятиме як розвитку економіки країни, так і збереженню довкілля для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ НАДІЙНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Стан та тенденції розвитку банківської системи України під час війни

Банківська система України є однією із найрозвинутіших елементів господарської системи, суцільним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами національної економіки та характеризується такими рисами, як динамічність, закритість, саморегуляція та з'єднання багатьох елементів, які підпорядковуються однаковим цілям.

Наразі відновлення економіки України стримується руйнуванням потужностей та бойовими діями, скороченням попиту та зниженням купівельної спроможності домогосподарств, логістичними складнощами, насамперед для металургів, проблемами з електроенергією. Значний від'ємний внесок у зміну реального ВВП 2023 року та 1 кв.2024 року очікувано має і сільське господарство – як через нижчі показники врожайності цього року, так і значно менші посівні площі.

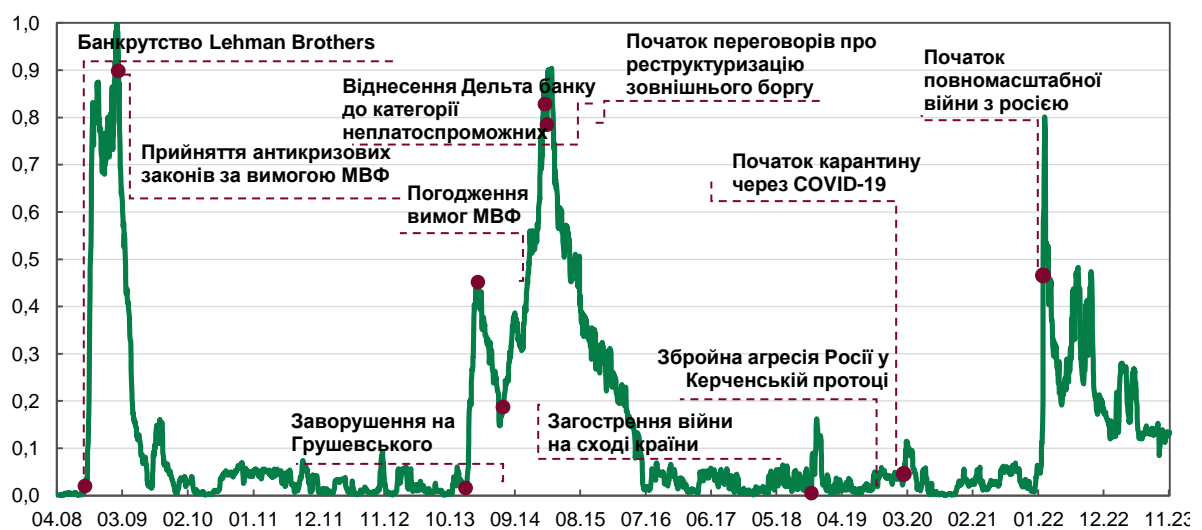

Рис. 2.1 – Індекс фінансового стресу банківського сектору України [14]

Всі ці чинники негативно вплинули на індекс фінансового стресу банківського сектору, який має свої максимальні значення відповідно у періоди фінансових криз (2008 – 2009 роки) та нарощування воєнних дій в Україні в результаті агресії Росії, починаючи з 2014 р. та 2022р. (рис.2.1)

Враховуючи всі види банківських ризиків, проаналізуємо їхню динаміку протягом 2023 року (рис.2.2).

Примітка. НБУ оцінює ризики за шкалою від 0 до 10, де 0 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику.

Рис. 2.2 – Карта ризиків банківського сектору України [14]

На рис.2.2 є очевидним зростання для банківського сектору на кінець 2023 року макроекономічного ризику та кредитного ризику корпорацій, пов'язаних з посиленням економічної кризи в країні через війну. Але водночас незначним залишається валютний ризик та ризик ліквідності, що свідчить про посилення заходів щодо забезпечення надійності функціонування банків

Міжнародні рейтингові агентства продовжують більш уважно та часто відслідковувати тренди розвитку України під час війни та періодично переглядають суверенні рейтинги країни та, відповідно, рейтинги банківської системи. У березні 2023 року, на тлі військового конфлікту з росією, рейтингові агентства Fitch Ratings та Moodys переглянули суверенний рейтинг України та, відповідно, рейтинги ПриваБанку. Так, довгостроковий рейтинг дефолту

емітента в іноземній валюті оцінюється на рівні «ССС-» (раніше «В»), рейтинг за довгостроковими депозитами в національній та іноземній валютах Саа2 (раніше В3). Агентства зазначають, що рейтингове рішення відображає військове вторгнення росії, яке призвело до підвищених ризиків для зовнішніх та державних фінансів, макрофінансової та політичної стабільності України.) [18, 19].

Отже, українська банківська система пройшла складні часи під час економічної кризи та воєнного стану. Проте, за останні роки було зроблено кроки для стабілізації та відновлення довіри до Успішна банківська система в Україні, як і в усьому світі, потребує надійної та ефективної ресурсної бази. Фінансові ресурси складають основу банківської системи, забезпечуючи обслуговування клієнтів, інвестування, формування резервів і ліквідності, що впливає на прибутковість банків. Однак в Україні спостерігається фінансова нестабільність, через яку банки мають проблеми у формуванні та використанні ресурсів. Також ситуація ускладнюється високим попитом на кредити і недовірою до банків, що впливає на конкурентоспроможність, здатність залучати ресурси і стає загрозою для фінансової стійкості банків.

За роки незалежності Україна мала 3 найбільших економічно-фінансових кризи: 1998-1999, 2008-2009, 2014-2015, які супроводжувались падінням рівня ВВП і скороченням кількості банків. Наразі фінансовий сектор успішно адаптувався до роботи в складних умовах повномасштабної війни. Банки безперебійно надають послуги, підтримують роботу мережі, зберігають операційну ефективність, прибутковість та нарощують капітал. Накопичений запас міцності сприяє фінансовій стабільності, посилює стійкість банків до подальших викликів тривалої війни та готує до повноцінного відновлення кредитування.

Станом на 01.01.2024 рік налічувалось 63 банки (рис.2.3), з них із іноземним капіталом – 27 банків, в т.ч. з 100% іноземним капіталом – 19 банків.

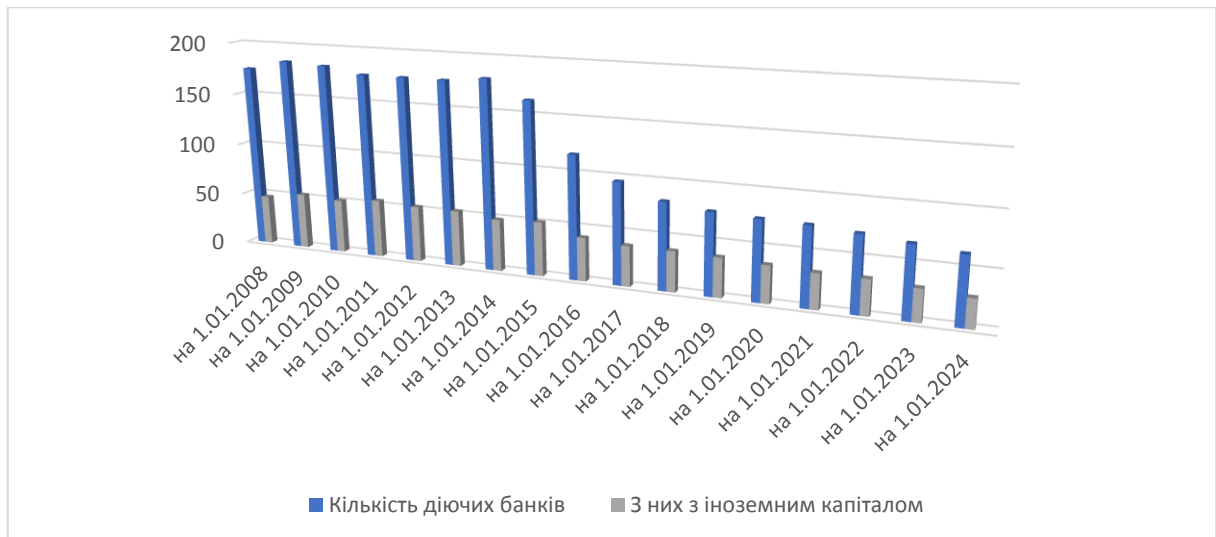

Рис. 2.3 – Динаміка кількості діючих банків в Україні за період 2008-2024рр.

З наведених даних видно, що кількість банків за останні 17 років значно скоротилася (на 112 у порівнянні з 2008 р.), і на це вплинули не тільки економічні кризи, а й фінансова конкуренція (вибуття з ринку менш конкурентоздатних банків), нові зміни у регуляції діяльності (вибуття банків, які не в змозі відповісти новим вимогам) та технологічний розвиток (створення онлайн - банків, які стають зручнішими для клієнтів, ніж банки лише з фізичними відділеннями). Кількість банків з іноземним капіталом у 2008 році становила 47 банків, а в 2024 році скоротилася на 20 банків та становить 27 банків. Тільки за 2023 рік було ліквідовано чотири банки: “Форвард”, “Айбокс”, “Конкорд” та Укрбудінвест. Сумарна частка цих банків становила менше 1% від активів платоспроможних банків, тож їх виведення з ринку не позначилося на роботі банківського сектору. Можна прослідкувати, що частка іноземного капіталу в капіталі діючих банків протягом 2008-2024 років збільшилася з 35,0 % до 44,6 %, проте ці зміни не є суттєвими. Частка чистих активів держбанків у IV кварталі 2023 року зросла на 0,3 в. п. до 53,6%. За рік вона підвищилася на 3,1 в. п. передусім через перехід до цієї категорії Сенс Банку.) [18, 19].

Фінансові ресурси банку – це грошові кошти, які він має в своєму розпорядженні: власні, залучені та запозичені. Їх ефективне управління і

використання визначають успішність банку, його репутацію та конкурентоспроможність. Проаналізуємо динаміку загальних пасивів українських банків за останні 6 років, статистичні показники яких надано в табл.2.1. З наведених статистичних даних видно, що загальні пасиви банків систематично зростають із року в рік, що свідчить про зростання ділової активності банків.

Таблиця 2.1 - Фінансові ресурси українських банків за період 2018 - 2023рр., (млн. грн.) [13, 14]

Дата	Пасиви (усього)	Статутний капітал	Зобов'язання банків	Кошти суб'єктів господарювання	Кошти фізичних осіб
на 1.01.2019	1360764	465532	1205114	406166	508869
на 1.01.2020	1494460	470712	1293606	498156	552592
на 1.01.2021	1822814	479932	1612174	646491	682029
на 1.01.2022	2053928	481535	1798250	758434	727022
на 1.01.2023	2353592	407021	2135043	889526	933553
на 1.01.2024	2942806	404751	2646009	1260155	1084281

Статутний капітал банків має не таку стабільну динаміку, і його значення поступово знижується, що може свідчити про послаблення фінансової стійкості, адже статутний капітал можна вважати “грошовим фундаментом” кожного банку. Зобов'язання банків теж системно зростали, як і загальні пасиви, що може вказувати на зростання депозитної бази банків, тобто формування стійких залучених фінансових ресурсів для збільшення обсягів кредитування. Так, збільшення коштів клієнтів тривало весь період, а в 2023 році збільшення відбулося на 28,4% (+11,5% тільки за IV квартал). Питома вага коштів клієнтів у зобов'язаннях банків залишається на високому рівні – до 91%. Проте питома вага рефінансування НБУ знизилася до мінімальних значень з 2006 року – 0,1%. Валовий зовнішній борг банків також скорочувався: на 6.5% до 1,7 млрд. дол. США наприкінці року. Обсяги гривневих коштів фізичних осіб зросли на 7,3% за IV квартал та на 20.5% за 2023 рік. На початку 2024 року відбувся незначний вплив коштів з рахунків фізичних осіб, але це не створює загрози для стабільності формування фінансових ресурсів у банках. Річний темп приросту роздрібних строкових вкладів став найбільшим за останнє десятиліття – 37,2%.

Натомість на кінець 2023 року зросли на 6% кошти населення на рахунках у банках усіх груп. Строкові вклади у валюті зросли на 2,2% за квартал (-4.3% р/р): наприкінці року зняття частини валютних обмежень спричинило скорочення попиту на купівлю валюти для вкладення на строкові депозити. Обсяги валютних строкових депозитів зростали в усіх груп банків, найактивніше – в іноземних, на 7,7% за квартал та в 2,3 рази з початку року.

Грошові активи суб'єктів господарювання в гривні зросли на 17,8% протягом четвертого кварталу (на 50,8% за 2023 рік). Найбільше збільшення коштів спостерігалось в державних та приватних банках – понад 20% за квартал. Іноземна валюта на рахунках бізнесу зростала повільніше – на 3,2% за квартал, при цьому зростання відбулося лише в державних та приватних банках – на 11,2% та 9,1% відповідно. Рівень доларизації депозитів знижувався шість кварталів поспіль, досягнувши 31,5% [13, 14].

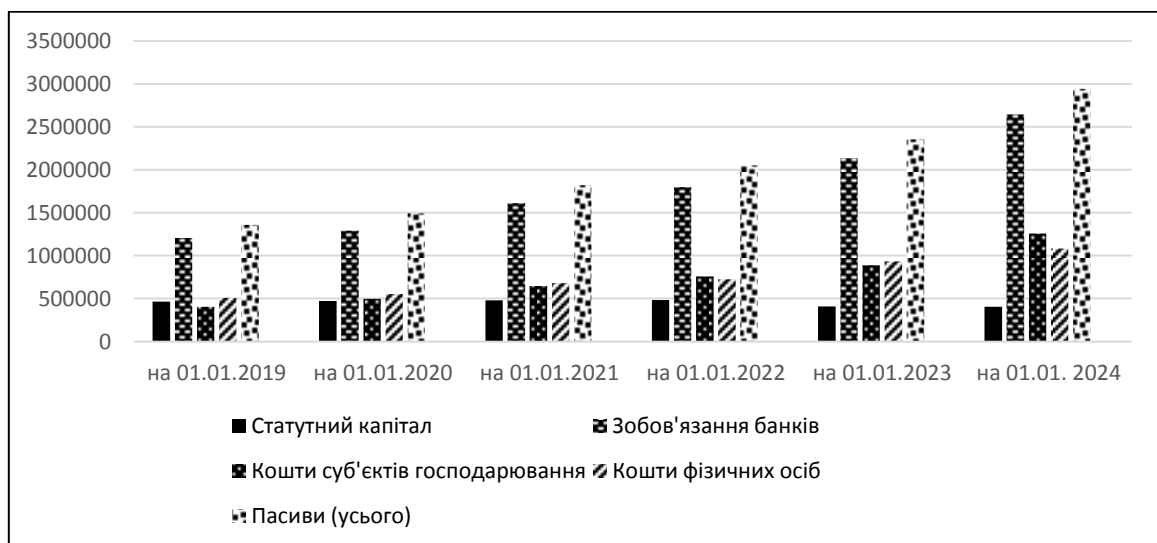

Рис. 2.4 – Динаміка пасивів українських комерційних банків за окремими елементами за 2018-2023рр.

Таким чином, позитивна динаміка зростання коштів суб'єктів господарювання та фізичних осіб свідчить про підвищення довіри клієнтів до банків, що є позитивним фактором в ситуації фінансової нестабільності.

За результатами діяльності банківської системи обсяг активів станом на 01.01.2024 року становив 2942806 млн. грн. Станом на 01.01.2019 року обсяг активів банківської системи становить 1360764 млн. грн.

Таблиця 2.2 - Активи українських банків за період 2018 - 2023 рр., (млн. грн.) [13, 14]

Дата	Активи (усього)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.01.2019	1360764	1118618	919054	196634	555871
на 1.01.2020	1494460	1033539	822020	206761	492069
на 1.01.2021	1822814	963664	752503	199556	375459
на 1.01.2022	2053928	1065347	795513	242633	278774
на 1.01.2023	2353592	1036129	801327	209944	368091
на 1.01.2024	2942806	1024852	783864	222590	370600

Отже, аналіз загальних актив банків свідчить про їхнє зростання протягом останніх 6 років (на кінець 2023 р. активи збільшилися у 2,16 рази або на 116% у порівнянні з кінцем 2018р.), що свідчить про нарощування обсягів діяльності банків. Суми наданих кредитів навпаки знизилася за цей період майже на 8,% з 1118618 млн. грн. на кінець 2018 року до 1024852 млн. грн. на кінець 2023 року, що може свідчити про зниження кредитної активності банків (наприклад, при зміні ставок або обмеженнях у видачі кредитів), намаганнях банків зберегти свої резерви або вирішення проблем з ліквідністю. Суми кредитів суб'єктам господарювання теж знижались, однак вони є набагато більшими за видані кредити фізичним особам, що може свідчити про перевагу банків щодо надання кредитів підприємствам задля розвитку і покращення економічного потенціалу країни та про зусилля банків щодо зменшення кредитних ризиків. Резерви за активними операціями банків теж мають тенденцію до зниження (у 2023 р. знизилась на 34% у порівнянні з 2018р.), що може свідчити про зменшення фінансової стійкості банків або зміни рівнів ризику щодо покриття можливих витрат за активними операціями.

Депозити, що залучені від депозитних корпорацій, є одним з основних джерел фінансування для банків. Ці кошти можуть використовуватися банками

для надання кредитів суб'єктам господарювання та фізичним особам, інвестування в цінні папери та інші активи, а також для забезпечення ліквідності. Розглянемо структуру найвагоміших депозитів, залучених депозитними корпораціями по банківській системі за період з 2018 по 2024 рр. (рис.2.5).

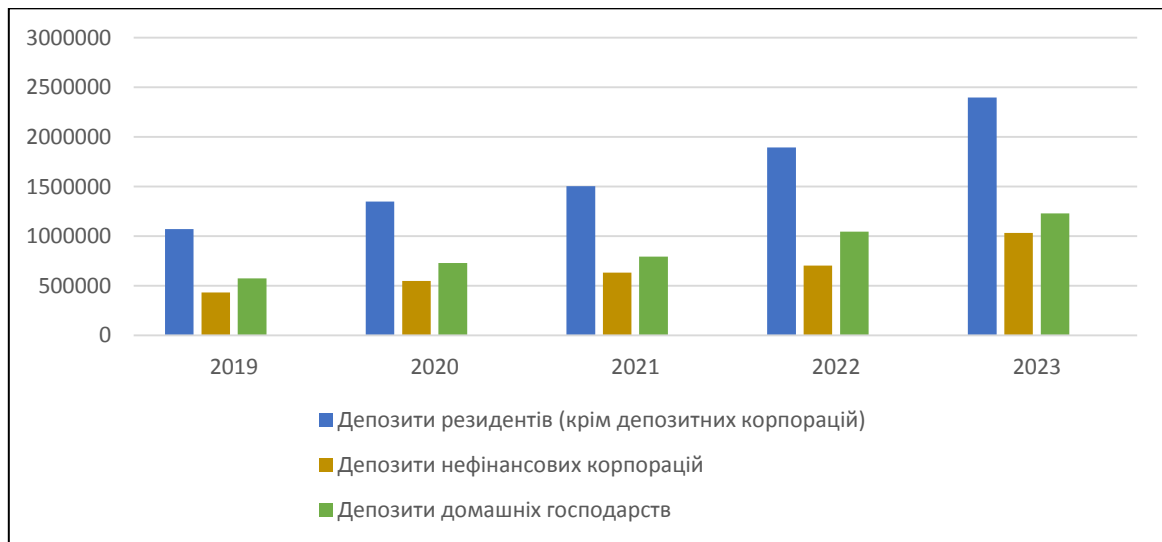

Рис. 2.5 – Структура депозитів, залучених депозитними корпораціями за 2018 – 2023 рр.(на кінець періоду)

Отже, депозити резидентів, нефінансових корпорацій та домашніх господарств за останні 6 років мають позитивну динаміку до зростання, що свідчить про підвищення довіри резидентів до банків, як надійного способу збереження коштів; збільшення обсягів фінансування корпорацій та зростання фінансової здатності домашніх господарств. Важливо враховувати те, що розмір депозитів (які відіграють важливу роль у формуванні ресурсів банків) залежить від доходів і витрат клієнтів. Тому потрібно забезпечувати такі умови, за яких клієнти зможуть вкладати більше депозитів у банки, наприклад, шукати нові джерела залучення до депозитного портфелю банку та знижувати фінансові ризики за допомогою його диверсифікації. І звісно, для більшого комфорту і довіри клієнтів банкам необхідно вдосконалювати банківські послуги, наприклад, втілюючи інноваційні технології.

Одним з факторів забезпечення економічної безпеки й надійності банку є

його можливість відповідати економічним нормативам. Аналіз виконання економічних нормативів по системі банків України за 2020 – 2024 рр. представлено в таблиці 2.3. Серед них нормативи Н1, Н2, Н3,Н4, Н5,Н7 – Н12. Це дасть розуміння значимості елементів, що переважають у структурі активів банків. Базовими нормативами є показники достатності капіталу Н1, Н2 та Н3, що на всьому проміжку знаходяться у межах норми. Зростання показника Н1 з 150 313,8 млн. грн. 258 340,6 млн. грн. за 5 років вказує на те, що банківська система України зміцнюється, підвищуючи дохідність кожного року, незважаючи та всі фінансові й воєнні потрясіння. Зростання показника виконання нормативу Н2 з 19,66 % до 21,07 % вказує на якісне зростання регулятивного капіталу, зумовлене активізацією кредитування, та вищу ступінь захищеності вкладників банківських установ, що також сприяє зростанню їхньої надійності.

Нормативи кредитного ризику є головними показниками щодо загрози операційних втрат. Тому НБУ було проведено систему заходів щодо зменшення кредитних ризиків під час воєнних дій. Великою проблемою банківського сектору є значні суми непрацюючих кредитів минулих років, тому що банки в Україні надавали значну кількість ризикових та сумнівних кредитних послуг, що обумовило кризові зрушення. За досліджуваній період всі пруденційні показники банків нормалізувалися і значно зменшилися нормативи кредитного ризику. Норматив Н7, норматив великого кредитного ризику на одного контрагента з верхньої межі норми у 18,92% у 2022 році прийшов до значення 15,53% станом на 01.01.2024р. Це може свідчити про оптимізацію кредитного портфеля, оскільки кредитування поступово відновлювалося, а отже, концентрація ризиків при цьому змінювалася. Показник загалом за банківською системою України є досить високим, але знаходиться в межах норми та має тенденцію до зниження.

Норматив Н8, який характеризує співвідношення вартості великих кредитних ризиків до регулятивного капіталу зменшився майже в 1,5 разів,

непропорційно щодо показника Н7, та не перевищує суму регулятивного капіталу в цілому за системою.

Таблиця 2.3 - Значення пруденційних нормативів по системі банків України за 2019 – 2023 рр. [14]

Норматив		01.01.2024	01.01.2023	01.01.2022	01.01.2021	01.01.2020
Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	258 340,6	211 091,1	218 993,9	182 283,6	150 313,8
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	21,07	19,68	17,99	21,98	19,66
Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	12,24	13,12	11,65	15,67	13,50
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	15,53	17,80	18,92	19,14	17,61
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	63,13	86,33	70,35	87,39	105,00
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	1,08	2,81	4,25	4,10	7,02
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,0000	0,0000	0,0002	0,0002	0,0002
Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,01	0,02	0,20	0,10	0,13

Найбільш змінився норматив Н9, який означає кредитний ризик стосовно контрагентів, пов'язаних з банком: з 7,02% він нормалізувався і станом на січень 2024-го року складає 1,08%, тобто заходи щодо поліпшення якості політики внутрішнього кредитування були ефективними. Це пов'язано із

наглядовими заходами щодо корпоративної культури та запобігання корупції зсередини установи. До 2014-2015 років українські банки регулярно кредитували своїх акціонерів, бізнес партнерів або афілійовані організації, що призводило до підвищення рівня системних ризиків у банківському секторі. Законодавство та моніторингова система не давали необхідних інструментів для визначення реального рівня даного показника, що підштовхувало пов'язаних осіб до зловживання своїми можливостями, призводячи до того, що борги внутрішніх контрагентів швидко перетворювалися на непрацюючі активи, спричиняючи збитки для держави та втрати для вкладників банків.

Значення показників Н11 та Н12 є незначними, а їхнє виконання вказує на те, що банки впевнено виконують вимоги регулятора, але при цьому не ведуть інвестиційної діяльності у банківському секторі, що свідчить про відсутність диверсифікації фінансової активності. Показник Н11 може говорити про диверсифікацію ризиків портфелів банку через низький рівень зосередження цінних паперів певної компанії, то загальний рівень інвестування (Н12) є досить низьким.

Отже, виконання економічних нормативів по системі банків України за 2019 – 2023 роки вказує на те, що банки впевнено дотримуються нормативів достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування, хоча останній і є досить низьким. Зберігається позитивний тренд за всіма напрямками банківської діяльності, що свідчить про значне оздоровлення банківського сектору та ефективні дії зі сторони Національного Банку України, підвищення надійності й стресостійкості банківського сектору та можливість адаптації до наслідків кризових зрушень через війну.

Позитивна динаміка нарощування банківської активності, виконання економічних нормативів по системі банків України сприяли покращенню фінансових результатів діяльності банків. Так, в умовах усе ще високих процентних ставок, значної операційної ефективності та помірного резервування сектор отримав 86,5 млрд. грн. чистого прибутку тільки за 2023 рік. Цей результат ураховує підвищення ставки податку на прибуток до 50%.

Збитковими за рік були лише сім переважно малих банків із збитком 0,2 млрд. грн. (рис. 2.6).

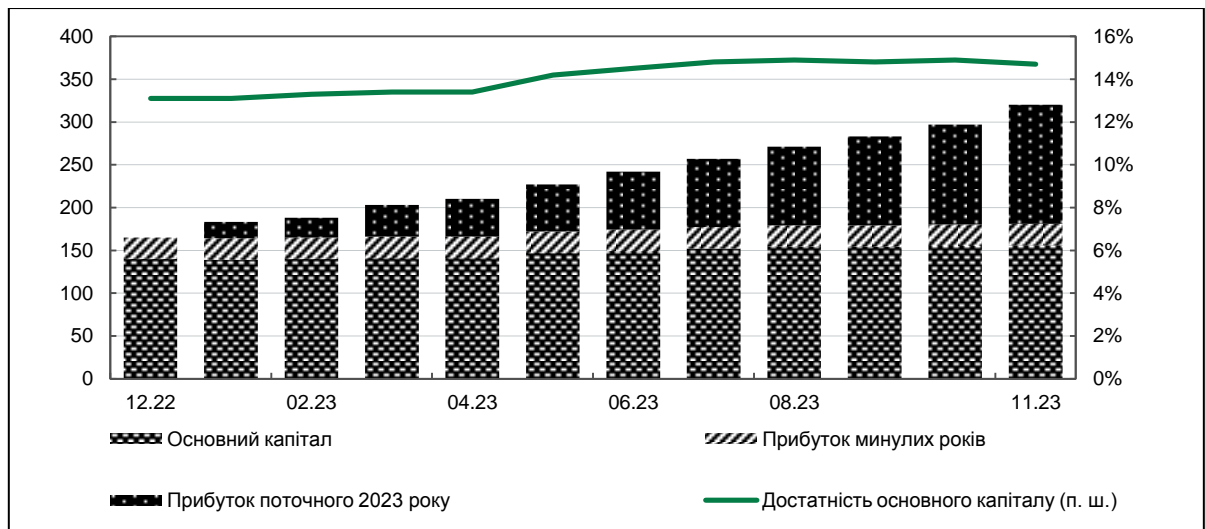

Рис. 2.6 – Основний капітал та прибуток банків України, млрд. грн.

Основним фактором високого прибутку в 2023 році був чистий процентний дохід, який зріс майже на третину. Проте наприкінці року його зростання сповільнилося через зниження ставок, особливо за депозитними сертифікатами НБУ: у четвертому кварталі чистий процентний дохід був на 19,2% вищим, ніж у аналогічний період минулого року. Доходи від депозитних сертифікатів зросли лише на 12,2% порівняно з четвертим кварталом 2022 року завдяки збільшенню їх обсягів. Доходи від ОВДП зросли на 79,1% порівняно з відповідним періодом попереднього року. Процентні доходи від кредитування також підвищились. Зокрема, вперше з початку війни доходи від роздрібного кредитування зросли на 12,5% у річному вимірі. У четвертому кварталі збільшилася роль процентних доходів від ОВДП та кредитування, тоді як частка доходів від депозитних сертифікатів зменшилася. Зниження ставок за корпоративними депозитами зменшило витрати на цей сегмент у четвертому кварталі, тоді як витрати на роздрібно депозити залишалися вищими, ніж у 2022 році.

Доходи від платіжних операцій, зокрема з використанням карток за кордоном, протягом року коливалися, чистий комісійний дохід за 2023 рік

майже не змінився. У четвертому кварталі чистий комісійний дохід сезонно зріс, але був на 20,4% нижчим, ніж у четвертому кварталі 2022 року.

Операційні витрати за 2023 рік збільшилися на 10%, проте темпи зростання операційних доходів були вищими. Відтак, банки другий рік поспіль зберігали високу операційну ефективність. Співвідношення операційних витрат до операційного доходу (CIR) становило 42,9% у четвертому кварталі та 37,8% у середньому за рік. За квартал операційно збитковими були 14 банків, за рік – 9 банків. [13, 14].

Оцінку рівня ефективності банківської діяльності здійснюємо на основі розрахунку показників рентабельності активів та рентабельності капіталу (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 - Показники рентабельності по системі банків України (станом на початок року) [13, 14]

Показник	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	01.01.24
Рентабельність активів (ROA), %	4,26	2,44	4,09	1,04	3,38
Рентабельність капіталу (ROE), %	33,45	19,22	35,08	9,68	31,61

На початок 2024 року спостерігається тенденція щодо покращення основних показників ефективності як кредитної, так і банківської діяльності в цілому: рентабельності капіталу й активів банків до довоєнного рівня. Зрозумілим є різке падіння показників рентабельності у 2022 році через початок війни в Україні, дестабілізацію фінансової системи країни та як результат, різке скорочення обсягів кредитування корпоративного сектору та фізичних осіб при колосальному зростанні кредитних ризиків.

2.2. Перспективи розвитку та зміцнення надійності банківської системи України в контексті реалізації Європейського зеленого курсу

Банківська система тісно пов'язана з економікою країни, тому негативні тенденції в економіці та фінансовій системі в цілому безпосередньо впливають

на її стан. Водночас розвиток кризових явищ у банківській сфері спричиняє негативний вплив на економічний розвиток країни. Тобто, неможливо проводити дослідження банківської системи, відокремлюючи її від економіки держави. Визначальним фактором розвитку банківської системи є забезпечення фінансової стійкості банків України, які складають основну структуру цієї системи. Фінансова стійкість та прозорість діяльності банків роблять їх привабливими для інвесторів, підвищують довіру населення до комерційних банків та банківської системи в цілому.

Для забезпечення фінансової стабільності й надійності банків слід використовувати різноманітні методи обробки інформації, включаючи статистичні, економіко-математичні та облікові. При цьому важливо визначити систему показників, які відображають діяльність банку; дослідити фактори впливу та причини їхніх змін; виявити та оцінити взаємозв'язки між ними. Основними об'єктами аналізу фінансової стійкості банку є: заходи з формування капіталу та його структури; якість активів; показники прибутковості, що дозволяють оцінити ефективність діяльності банку; показники ліквідності та платоспроможності, які характеризують його фінансову стійкість; темпи зростання банку; та різні ризики, що впливають на його діяльність. Для оцінки фінансової стійкості банків використовується метод коефіцієнтного аналізу, який включає розрахунок коефіцієнта співвідношення власного капіталу та активів, відношення статутного капіталу до балансового капіталу, мультиплікатора капіталу, коефіцієнта надійності та співвідношення власного капіталу і залучених коштів.

Результати розрахунків наведено в табл. 2.5. На їх основі можна зробити такі висновки. Коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 5,0%) хоч дещо і знизився станом на кінець 2023 року становив (11,22%) у порівнянні з 2020 – 2021 роками (відповідно 12,96% та 14,24%), але зріс у порівнянні з найбільш кризовим для економіки країни 2022 роком (10,11%).

Таблиця 2.5 - Розрахунок показників фінансової стійкості й надійності банків України за 2020- 2023 рр., млрд. грн. (станом на кінець року)

Показник	Норматив значення	Роки			
		2020	2021	2022	2023
Вихідні дані, млрд. грн.					
Активи	-				
Власний капітал	-				
Статутний капітал	-				
Залучені кошти	-				
Результат – показники фінансової стійкості банків, %					
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів - достатність капіталу,	Не менше 10%	11,46	12,47	9,18	10,09
Відношення статутного капіталу до власного капіталу	15 - 50	229,67	188,28	188,43	136,36
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12 - 15	3,80	4,26	5,78	7,27
Коефіцієнт фінансового важеля	У межах 1 : 20	7,72	7,02	9,89	8,91
Коефіцієнт надійності	> 5	12,96	14,24	10,11	11,22

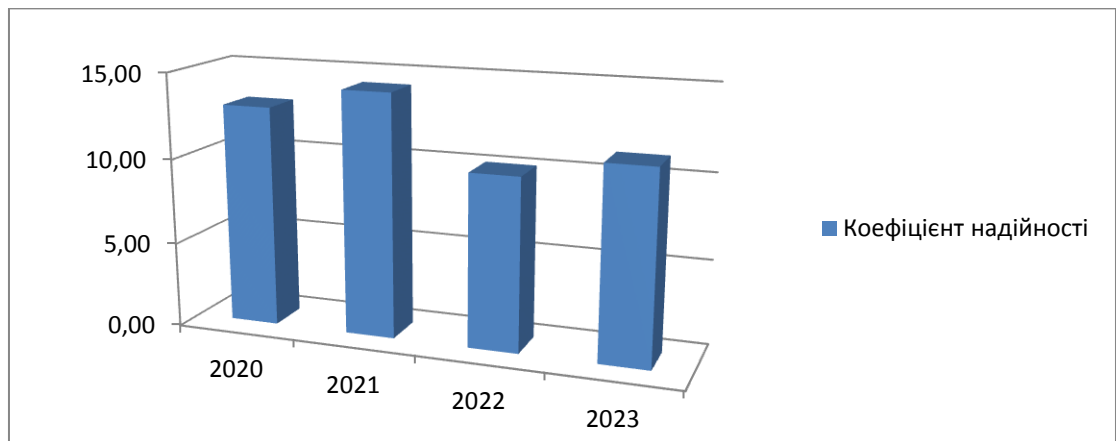

Рис. 2.7 – Динаміка коефіцієнта надійності по системі банків України за 2020 – 2023рр.

Отже, незважаючи на зменшення значення коефіцієнта надійності, банки мають високу забезпеченість власним капіталом і рівень надійності, що знаходиться вище нормативного значення. Проте така тенденція до зниження потребує уваги з боку фінансових менеджерів банків; Коефіцієнт фінансового

важеля – за максимально допустимого співвідношення 1 : 20 становив на 01.01.2024 р. - 1 : 9. Такі результати аналізу свідчать про те, що банки підвищують активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку, навіть за високого забезпечення власними фінансовими ресурсами. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів у 2023 році знизився у порівнянні з 2020-2021 роками до нормативного значення 10% (за оптимального значення не менше 10%) і перевищив достатність капіталу 2022 року. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом) – за оптимального співвідношенні 12,0–15,0 разів на кінець 2023 року становив 7,27, що свідчить, насамперед, про перевищення темпів зростання акціонерного капіталу над темпами зростання активів банків та є результатом зміцнення фінансової стійкості вітчизняних банків

Повоєнне економічне відродження України потребує залучення значних інвестицій від Міжнародних фінансових організацій, зокрема Європейського банку реконструкції та розвитку, розширення фінансового ринку з можливістю запуску нових сучасних фінансових інструментів для формування стійких фінансових потоків в еко-проекти. Світовий досвід країн з розвинутою економікою свідчить про надзвичайно велику роль саме зеленого банкінгу для активізації процесів екологізації економіки. Але водночас посилення впливу банківського сектору економіки на формування джерел сталого «зеленого» фінансування в значній мірі залежить від надійності банківської системи, що впливає на обсяги та сталість формування банківських ресурсів для здійснення еко-проектів.

На сьогодні в українському банківському секторі діють кілька фінансових установ, які активно кредитують екологічні проекти, створюючи спеціалізовані структурні підрозділи та здійснюючи ребрендинг. Ліквідність цього сектору дозволяє з мінімальними ризиками фінансувати невеликі та середні проекти, що використовують відновлювані джерела енергії (ВДЕ). Конкурентні переваги таких банків визначаються двома основними чинниками: по-перше,

спеціалізовані департаменти глибоко розуміють ринок і добре орієнтуються у динамічно змінюваному законодавстві; по-друге, ці банки стають мобільними установами, здатними швидко аналізувати пропозиції та оперативно приймати рішення.

Таким чином, «зелені» банки представляють собою державні, квазідержавні або некомерційні фінансові установи, створені для сприяння інвестиціям у низьковуглецеву, стійку до змін клімату економіку. У світі функціонує більше десятка таких інституцій, які діють на різних рівнях: національному (Австралія, Японія, Малайзія, Швейцарія, Велика Британія), на рівні штатів (Каліфорнія, Коннектикут, Гаваї, Нью-Джерсі, Нью-Йорк і Род-Айленд у США) та на міському рівні (місто Масдар, ОАЕ). Досвід показує, що такі фінансові установи створювалися, виходячи з унікальних національних і місцевих умов для задоволення конкретних потреб. Незважаючи на це, всі вони мають спільні риси, а саме: сприяння швидкому досягненню кліматичних цілей, скорочення викидів, мобілізація приватного капіталу та зниження вартості капіталу в цілому, зниження енерговитратності, розвиток ринків «зелених» технологій, підтримка розвитку громад та створення робочих місць.

Використання досвіду Австралії, Швейцарії, Великобританії та інших країн у створенні «зелених» банків може стати корисним для України у процесі формування власних екологічно орієнтованих фінансових установ.

Такі банки можуть бути створені за Планом відновлення України як банки розвитку та координуючу фінансову установу для повоєнної відбудови, підтримки «зелених» проєктів, або шляхом уповноваження існуючого державного банку, наприклад «Укргазбанку», який є першим в Україні банком «зеленого» фінансування та зосереджує кредитну діяльність на кліматичних проєктах.

Невирішеною проблемою зеленого банкінгу в Україні є обмеження Національного банку України на розмір кредитного ризику для кожного контрагента. Це призводить до того, що банки фінансують лише малі та середні проєкти, що не завжди відповідає цілям енергетичної стратегії та Угоди про

Асоціацію. Долучившись до Рамкової програми з досліджень та інновацій “Горизонт Європа” (2021-2027 роки), Програми з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021-2025), Україна отримає від ЄС частину фінансування проєкту на наукові дослідження в галузі ядерної безпеки та захисту, що сприятиме науковому розвитку й посиленню наукового потенціалу в галузі атомної енергетики [1, 2]. Відповідно до цих рамкових документів передбачено значне збільшення частки відновлюваних джерел енергії в загальному енергобалансі країни. Банки в Україні, на відміну від європейських, мають значно вищі процентні ставки за кредитами. Окрім державного "Укргазбанку", інші фінансові установи рідко здійснюють кредитування інвестиційних проєктів для новітніх енергетичних об'єктів, рефінансуючи вже існуючі генеруючі можливості. Необхідно знайти рішення на державному рівні щодо підтримки процесів збалансування ризиків для банків з необхідністю збільшення генеруючих потужностей. Одним із шляхів вирішення проблеми є залучення страхових компаній для перестраховування кредитних ризиків банків при фінансуванні нових ВДЕ об'єктів. Відновлення вітчизняного фінансового сектору та залучення його до кредитування зелених енергетичних проєктів стане важливим кроком на шляху до енергетичної незалежності України.

Отже, «зеленій» банківській діяльності, що є екологічно відповідальною, належить ключова роль у забезпеченні переходу до моделі «зеленої» економіки. Це означає, що банки враховують екологічні та соціальні аспекти у банківській стратегії та банківських операціях, зокрема у фінансуванні інвестиційних проєктів та управлінні ризиками

2.3. Аналіз основних параметрів надійності діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

АТ КБ «ПриватБанк» (далі Банк) є універсальним Банком з фокусом на роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього

бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі. Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Загальна кількість відокремлених підрозділів Банку, які зареєстровані в Державному реєстрі банків, становить 1 209 підрозділів, в т.ч. 9 філій, 1 представництво і 1 199 відділень різних класифікаційних груп (77 з яких тимчасово припинили діяльність).

В 2023 Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підтвердило рейтинг ПриватБанку. Fitch Ratings зберегло рейтинги ПриватБанку: довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті (PDE) перебуває на рівні «ССС-», а довгостроковий рейтинг дефолту в національній валюті залишається на рівні «ССС». Рейтинг життєздатності банку також залишається на рівні «ссс-». За оцінкою фахівців Fitch Rating, первинні рейтинги банку залишаються на рівнях, вищих за суверенні. Це відображає незмінно високий рівень кредитоспроможності та прибутковості ПриватБанку, виділяючи його на тлі інших банківських установ України. Рейтинг державної підтримки (GSR) було знижено до «без підтримки» (ns) з «ссс-». Зниження рейтингу GSR відображає думку Агентства, що в разі істотної нестачі капіталу ПриватБанк, найімовірніше, працюватиме в умовах заборони на використання регулятивного капіталу в найближчій перспективі, а не отримає оперативну надзвичайну підтримку капіталу від держави [18, 19].

Необхідним етапом фінансового моніторингу діяльності банку є оцінка його надійності, яка проводиться НБУ, регулятором та самими банками. Від рівня фінансової стійкості кожного окремого банку залежить рівень стабільності й надійності банківської системи країни в цілому. Для практичного оцінювання надійності банків необхідно створення великої інформаційної бази, що формується, передусім на основі відкритої фінансової й статистичної звітності, яка складається банками, НБУ, Міністерством фінансів й іншими контролюючими органами, рейтинговими агентствами та публікується на їхніх офіційних сайтах [13, 14, 17].

Для встановлення впливу чинників на надійність банку аналіз фінансової стійкості банку доцільно розпочати з аналізу динаміки й структури його активів та пасивів. Активи банку характеризують напрями інвестування банківських ресурсів, що класифікуються за характером розміщення та використання з метою одержання банківського прибутку. В процесі аналізу досліджують динаміку вартісних показників та структури активів за певний період, виявляють фактори, що зумовили зміни в окремих статтях активів та оцінюють кількісний вплив чинників на зміну активів. Інформацію про динаміку вартісних показників активів АТ КБ «ПриватБанк» наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2019 – 2023 рр., млн. грн (на кінець року) [17]

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Гроші та їх еквіваленти	45894	49911	52835	96380	152282
Кредити та аванси банкам	27118	25059	26243	103837	132237
Кредити та аванси клієнтів	59544	55021	68218	68084	92019
Інвестиційні цінні папери, за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	84680	100750	93096	95716	100376
Нематеріальні активи	648	953	1288	1389	1563
Основні засоби	5832	6689	6074	5228	
Інші фінансові активи	2210	3448	2644	4309	9403
Інші нефінансові активи	10529	10128	9713	9189	9094
Загальні активи	309723	382525	401296	540596	680008

Статистичні дані щодо активів Банку свідчать про те, що як загальна сума активів за період 2019 - 2023 років має стабільну тенденцію до збільшення, так і окремі складові активів банку постійно зростають. Найбільшу частку складають інвестиційні цінні папери, серед яких переважають депозитні сертифікати НБУ.

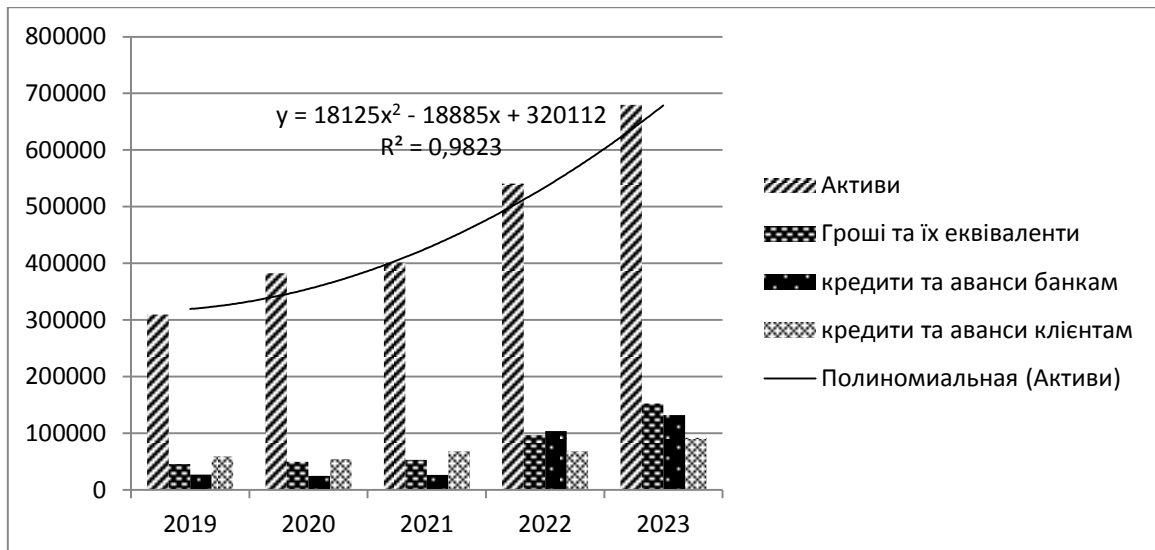

Рис. 2.8 – Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Аналіз структури зобов'язань банку характеризує основні джерела формування банківських ресурсів та надає кількісну оцінку зобов'язань в залежності від строків надання, тобто строкових та поточних зобов'язань. Інформацію про динаміку вартісних показників зобов'язань Банку наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 - Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн. [17]

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Кошти клієнтів	240621	312708	325303	471970	555525
Інші фінансові зобов'язання	2639	4059	3770	2634	3038
Забезпечення	2363	10687	3651	5804	5438
Інші нефінансові зобов'язання	1528	2098	1795	2271	2741
Загальна сума зобов'язань	255194	329700	334681	482807	595162

З рис. 2.9 видно, що загальні зобов'язання банку у порівнянні з зобов'язаннями на кінець 2022 р. зросли на 112355 млн. грн. або на 23,3%. та на кінець 2023 року становлять 595162 млн. грн., що було обумовлено високоефективною роботою депозитного відділу банку по залученню фінансових ресурсів та сприяє значному приросту його ресурсної бази. Зростання депозитної бази банку відбувалося не за рахунок міжбанківських

кредитів, а через приріст коштів фізичних та юридичних осіб, які зросли на 83555 млн. грн. (17,7%), що є позитивною тенденцією.

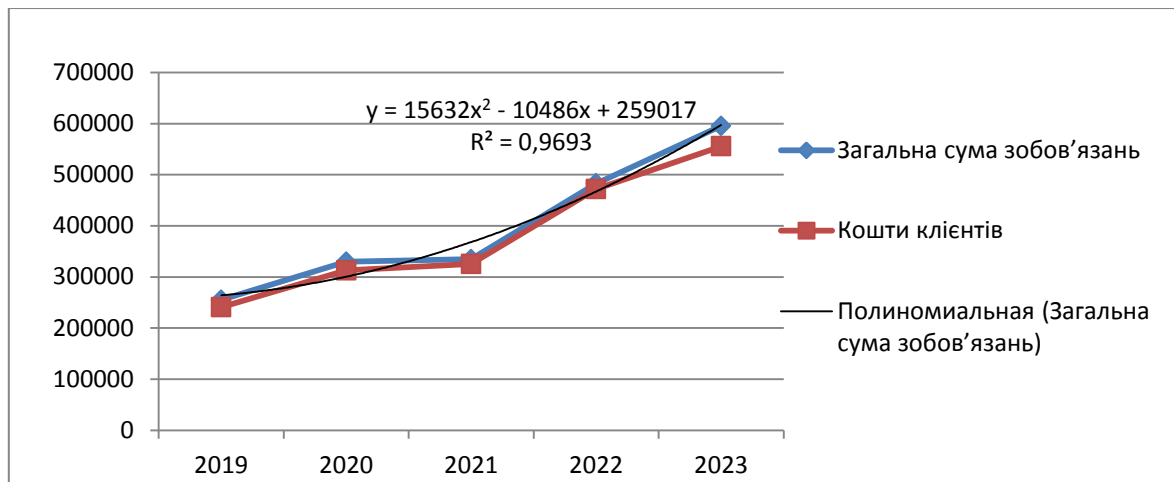

Рис. 2.9 - Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Не менш важливим є аналіз структури капіталу Банку за його складовими. Так статутний капітал банку повинен складати основну частку у структурі власного капіталу банку. Інформацію про динаміку власного капіталу Банку наведено в табл. 2.8. Відбулася докапіталізація Банку відповідно до вимог НБУ щодо виконання пруденційних нормативів капіталу. Статутний капітал АТ КБ «ПриватБанк» відповідає вимогам та значно перевищує нормативне значення. Динаміку окремих складових власного капіталу наведено на рис. 2.10.

Таблиця 2.8 – Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Статутний капітал	206060	206060	206060	206060	206060
Емісійний дохід	23	23	23	23	23
Резервні та інші фонди банку	6850	8481	9696	11449	12959
Накопичений дефіцит	169918	171665	157247	156749	144629
Загальна сума власного капіталу	54529	52825	66615	57789	84846

Власний капітал банку має позитивне значення, що свідчить про дотримання ним пруденційних нормативів капіталу та якісне управління

капіталом. Аналіз капіталу Банку за окремими статтями свідчить про наявність сформованих резервних фондів, що використовуються для покриття збитків, та непокритого збитку на суму 144629 млн. грн.

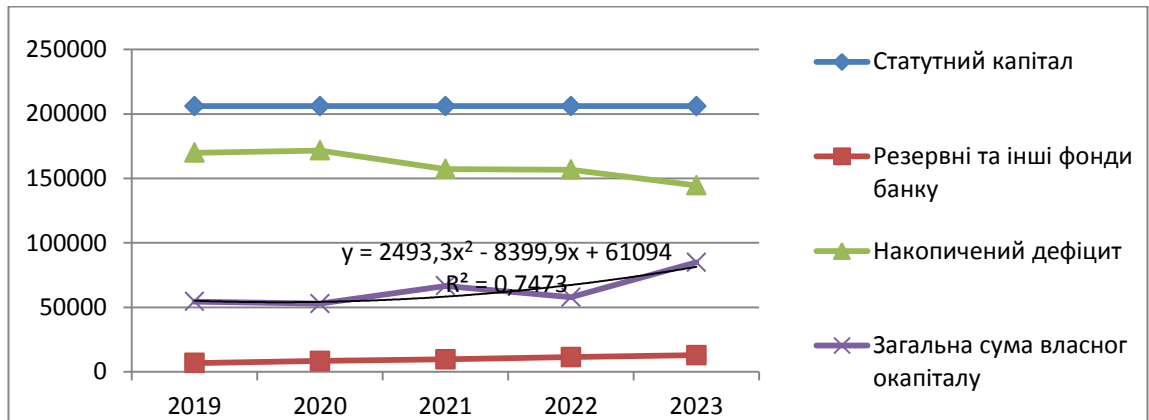

Рис. 2.10 - Динаміка окремих складових власного капіталу
АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Для проведення аналізу фінансової стійкості банку доцільно застосовувати різноманітні методи обробки статистичних й фінансових даних, включаючи статистичні, економіко-математичні, бухгалтерські та інші підходи. Важливо розробити систему показників, що всебічно відображають діяльність банку, дослідити чинники, які впливають на ці показники, та зрозуміти причини їхніх змін, виявивши й оцінивши взаємозв'язки між ними.

Основні об'єкти аналізу фінансової стійкості банку включають: структуру та джерела формування капіталу банку; якість активів; показники прибутковості, що відображають ефективність банківських операцій; показники ліквідності та платоспроможності, які визначають фінансову стійкість банку; темпи зростання його активів й пасивів; всі групи банківських ризиків, що впливають на його діяльність. Ефективність банківських операцій визначається за допомогою розрахунків показників рентабельності активів, капіталу, прибутку, чистого процентного спреду та чистої процентної маржі. Для оцінки фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» застосовується метод коефіцієнтного аналізу. В рамках цього методу розраховуються коефіцієнти співвідношення власного капіталу до активів, статутного капіталу до балансового капіталу,

мультиплікатора капіталу, а також коефіцієнт співвідношення власного капіталу до залучених коштів. Розрахунок показників фінансової стійкості наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Показники фінансової стійкості банку та алгоритм розрахунку [25]

Найменування показника	Алгоритм розрахунку за балансом	Економічний зміст показника визначає
Коефіцієнт загальної платоспроможності	$k_{пс} = \left(\frac{ВК}{А}\right)$	Один із видів фінансових коефіцієнтів, що характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства у його майно, визначає ступінь незалежності від кредиторів. Розраховується за даними бухгалтерського балансу шляхом розподілу суми власного капіталу (ВК) на загальну вартість активів (А) підприємства.
Коефіцієнт фінансового важеля	$k_{фв} = \left(\frac{Зк}{ВК}\right)$	Співвідношення зобов'язань банку (Зк) і капіталу (ВК), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів — достатність капіталу	$k_{д} = \left(\frac{ВК}{Ар}\right)$	Розкриває достатність сформованого власного капіталу (К) в активізації та покритті різних ризиків (Ар - активи, зважені за ризиками)
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$k_{з} = \left(\frac{ВК}{А}\right)$	Співвідношення капіталізованих активів (Ак) і власного капіталу (ВК). Показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$k_{м} = \left(\frac{А}{СК}\right)$	Ступінь покриття активів (А) (акціонерним) капіталом (СК)
Коефіцієнт надійності банку	$k = \left(\frac{ВК}{Зк}\right)$	Співвідношення власного капіталу (ВК) до залучених коштів (Зк). Рівень залежності банку від залучених коштів

Отже, надійність банку в досліджуваному періоді дуже мінлива, з тенденцією до падіння та найнижчим значенням у 2022 році, що пояснюється фінансовою кризою в країні через початок воєнних дій. 2023 рік ознаменувався покращенням ситуації в Банку, але ще не досягнуто рівня надійності довоєнного періоду – 19,9% у 2021 році.

Таблиця 2.10 - Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 -2023рр.[17]

Показник	Од. Виміру	Нормативне значення	2020	2021	2022	2023
Вхідні дані до розрахунку						
Активи	тис.грн	-	382525	401296	540596	680008
Власний капітал	тис.грн	-	52825	66615	57789	84846
Статутний капітал	тис.грн	-	206060	206060	206060	206060
Залучені кошти	тис.грн	-	329700	334681	482807	595162
Розрахунок показників надійності Банку						
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів - достатність капіталу	%	Не менше 10%	13,81	16,60	10,69	12,48
Відношення статутного капіталу до власного капіталу	%	15 - 50	390,08	309,33	356,57	242,86
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	-	12 - 15	1,86	1,95	2,62	3,30
Коефіцієнт фінансового важеля		У межах 1 : 20	6,24	5,02	8,35	7,01
Коефіцієнт надійності		> 5 %	16,02	19,90	11,97	14,26

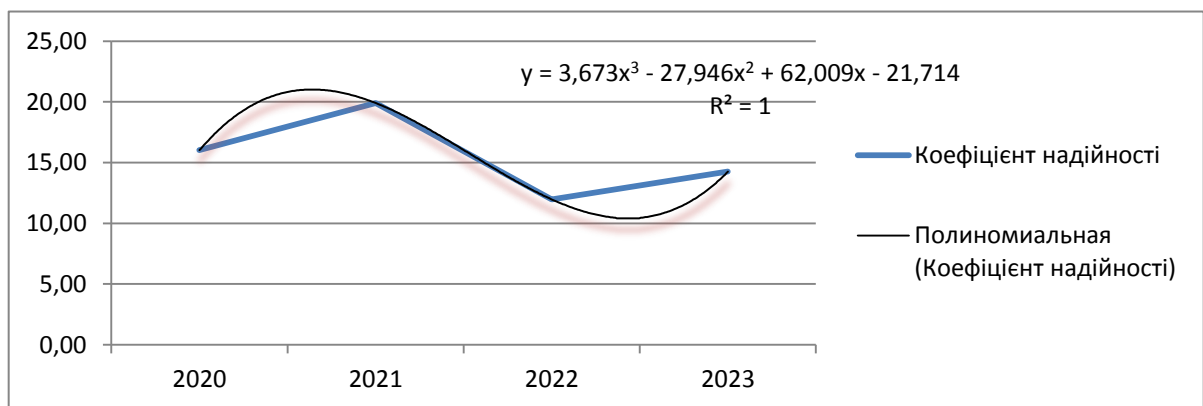

Рис. 2.11 – Динаміка коефіцієнта надійності АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 – 2023рр.,%

Слід зауважити, що всі показники фінансової стійкості Банку перевищують середньостатистичні показники надійності по системі банків України (11,22%).

Підвищення надійності Банку обумовлено врахуванням у своїй діяльності загальних вимог до банків державного сектору, визначених в Основних (стратегічних) напрямках діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки (схвалені розпорядженням Кабінету Міністрів України 7 травня 2022 року).

У період повномасштабного вторгнення банк приділяв особливу увагу дослідженням і розробкам, стимулюючи інновації в організації. Зусилля були спрямовані на створення нових продуктів і сервісів для клієнтів, відповідних умовам військового часу. Крім того, банк активно сприяв формуванню законодавства щодо захисту прав позичальників, які втратили майно через військову агресію. У 2023 році банк запровадив низку заходів та програм для підтримки населення і бізнесу під час війни. Одним з ключових напрямків стало впровадження цифрової картки "єВідновлення" разом з Міністерством цифрової політики та Міністерством реінтеграції. Це було частиною програми відбудови пошкодженого житла через російську агресію. Частка виплат через ПриватБанк склала 70.27%, а загальний обсяг виплат у 2023 році перевищив 2.6 млрд грн.

Для бізнес-клієнтів 2023 рік був роком значних змін та інновацій у сфері електронного бізнесу. Проведено редизайн системи Приват24 для Бізнесу та запущено бета-версію оновленого додатку, що призвело до збільшення кількості бізнес-клієнтів, які користуються мобільним додатком, до 65% (+31%). На ринку платежів Банк займає 51,3% з кількістю платежів населення 807 млн. грн. на кінець 2023 року, що перевищило довоєнні показники. Вартість переказів також зросла до суми понад 2.4 млрд. грн., а кількість міжнародних грошових переказів з-за кордону досягла 24 млн. Банк системно і постійно запроваджує нові та вдосконалює існуючі сервіси віддаленого банкінгу, так як більше 95% платежів та переказів здійснюються клієнтами через канали самообслуговування.

Активізація Банку з впровадження інноваційних банківських продуктів сприяла закріпленню позитивних тенденцій щодо покращення фінансових

результатів та показників рентабельності, зокрема зростання чистої процентної маржі до рівня 8,8%. Розрахунок показників прибутковості Банку наведено в табл.2.11 – 2.12 [26].

Таблиця 2.11 - Алгоритм розрахунку показників прибутковості банку [26]

Назва	Формула	Визначення
Чиста процентна маржа, %	$\text{ЧПМ} = \frac{\text{ПД}-\text{ПВ}}{A} 100$	Чиста процентна маржа ЧПМ визначається як відношення різниці між процентними доходами ПД і процентними витратами ПВ до активів А банку, %:
Рентабельність капіталу, %	$\text{ROE} = \frac{\text{П}}{\text{ВК}} * 100$	Рентабельність власного капіталу (ВК) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів:
Рентабельність активів, %	$\text{ROA} = \frac{\text{П}}{A} * 100$	Це показник економічної ефективності використання ресурсів або інвестицій. Він показує вдалося чи не вдалося повернути вкладення і на скільки.

Державний ПриватБанк збільшив чистий прибуток у 2023 році на 24,75% до 37,8 млрд. грн. Прибуток до оподаткування склав 72,8 млрд. грн, що удвічі перевищує результат 2022 року. Банк є великим платником податків у державний бюджет, сплативши за цей період до бюджету 26,8 млрд. грн. податку на прибуток. При скороченні кількості банків у 2023 році їхні прибутки зросли вдвічі у порівнянні з довоєнним періодом. Особливу увагу при оцінюванні ефективності банківської діяльності та фінансової основи для забезпечення надійності його функціонування слід приділяти, насамперед показникам прибутковості кредитної діяльності, які повинні показувати позитивну динаміку у часі та перевищувати дохідність 1%. Аналізуючи чисту процентну маржу, слід брати до уваги її призначення: маржа слугує для покриття витрат банку і кредитних ризиків, у тому числі й інфляційного, створення прибутку, покриття договірних угод. Оптимальним значенням показника є 4,5%, що значно нижче фактичних показників чистої процентної маржі у Банку протягом всього досліджуваного періоду.

Таблиця 2.12 – Динаміка показників ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 – 2023 рр.

Показники	2020	2021	2022	2023
Вхідні дані для розрахунку				
Чистий прибуток, млн. грн.	35050	24302	30198	37765
Капітал, млн. грн.	52825	66615	57789	84846
Активи, млн. грн.	382525	401296	540596	680008
Процентні доходи, млн. грн.	33563	35854	43686	66238
Процентні витрати, млн. грн.	11961	6537	3768	6616
Чистий процентний дохід, млн. грн.	21961	29324	39918	59622
Результат розрахунку – показники прибутковості діяльності Банку				
Чиста процентна маржа, %	7,9	7,4	8,5	9,7
Рентабельність активів, (ROA)%	7,2	8,8	6,3	6,2
Рентабельність капіталу, (ROE)%	75,8	46,7	48,5	53

Зменшення процентної маржі сигналізує про загрозу банкрутства. Всі інші показники прибутковості діяльності Банку також перевищують середньостатистичні показники по системі банків України за цей період: так, у 2023 році рентабельність активів перевищувала на 2,8%, рентабельність капіталу – на 21%.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного дослідження стану й перспектив зміцнення надійності банківської системи України та АТ КБ «ПриватБанк» в контексті реалізації Європейського зеленого курсу встановлено таке.

Можна позитивно оцінити політику НБУ, яка спрямована на утримання реальних процентних ставок на високому рівні, оскільки разом зі збільшенням прибутковості банків збільшилися рівень їх захищеності та надійність банків.

Загальна сума активів як по системі банків України, так в АТ КБ «ПриватБанк» має стійку тенденцію до збільшення за період 2019 – 2023 роки. Найбільшу частку в активах банків складають кредити надані та цінні папери, серед яких найбільшу вагу мають депозитні сертифікати НБУ. Рівень кредитування економіки України під час війни не показував таких темпів

зростання, які спостерігались у мирний час. Ця тенденція продовжилась і в 2023 році, що позитивно вплинуло на забезпечення ліквідності й надійності банків. Сукупний розмір непрацюючих кредитів по банківській системі України виріс на 21,6%, передусім в державних банках, що враховуючи темпи інфляції та девальвації особливо не вплинуло на фінансові результати роботи банків. На кінець 2023 року частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків України й в КБ «ПриватБанк» стабілізувалась та почала знижуватись.

Рівень забезпеченості банків власним капіталом впродовж періоду з 01.01.2022 по 01.03.2024 оцінюємо як прийнятний, чому сприяло те, що у 2023 році позитивна динаміка сукупного прибутку банківського сектору сприяла забезпеченню такої ж позитивної динаміки сукупного регулятивного капіталу. На стабільність роботи банківської системи у 2022-2023 рр. найбільше впливали дві групи банків: банки, контрольовані українським урядом, та банки за участю іноземного капіталу. Саме вони стали одним з факторів стабільності роботи системи на початку війни через те, що ці банки завжди були добре забезпечені капіталом та ліквідністю. Не дивлячись на війну та реалізацію численних кредитних ризиків як наслідок військових ризиків, дефіциту капіталу в банківській системі України немає, про що свідчать понаднормативні значення економічних нормативів капіталу. Отже, позитивно оцінюємо зростання рівня платоспроможності банківської системи в умовах протистояння агресору. Зростання обсягу депозитів також заслуговує на позитивну оцінку, оскільки вказує на зростання активності вкладників в країні в результаті зміцнення надійності банків.

Консолідовані по банківській системі значення економічних нормативів ліквідності в аналізованому періоді вирости. Зростання ліквідності банківської системи України за період війни разом зі зростанням рівня платоспроможності зменшують ймовірність банківської кризи у майбутньому, навіть при реалізації несприйнятливих сценаріїв в національній економіці.

Насичений воєнними ризиками 2022 рік став суттєвим випробуванням для банків, але банківська система залишалась прибутковою. Сукупний розмір

прибутку банків після оподаткування за 2022 рік досяг 24,716 млрд. грн, за 2023 рік – виріс до 86,545 млрд. грн. Збиткова робота банків спостерігалась з березня по червень 2022 року. З липня 2022 року прибуток банків та КБ «ПриватБанк» почав неухильно зростати, тенденцію було продовжено у 2023 році. Основна частка прибутку банків приходилась на банки, які знаходились під контролем держави Україна. Ця частка в 2023 році коливалась в діапазоні між 53,46% і 64,07%. Державний ПриватБанк збільшив чистий прибуток на 24,75%, до 37,8 млрд. грн у 2023 році. Всі показники прибутковості діяльності КБ «ПриватБанк» перевищували середньостатистичні показники по системі вітчизняних банків: відповідно рентабельність активів – на 2,2%, рентабельність капіталу – на 12,9%.

Незважаючи на нестабільну економічну ситуацію, що сформувалась в країні та в банківській системі, НБУ продовжує протидіяти військовим ризикам. Банківська система, і насамперед АТ КБ «ПриватБанк», зміцнюють фінансову стійкість й надійність, вбачаючи головною метою захист фінансових інтересів своїх клієнтів. Про це свідчить позитивна динаміка зростання коефіцієнта надійності як по системі банків, так і в «ПриватБанку», показники фінансової стійкості якого перевищують середньостатистичні показники надійності по системі банків України на 3%.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНОГО БАНКІНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

3.1. Заходи щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану

Діяльність комерційних банків пов'язана із загальним станом національної економіки, діяльністю людей і здійснюється в умовах коливань попиту та пропозиції на банківські послуги, конкуренції, наявності різноманітних загроз, насамперед воєнних дій. Наразі питання моделювання фінансового забезпечення інвестиційних проєктів екологічного спрямування в Україні є досить актуальним, потребує вдосконалення механізм запуску й функціонування інноваційних фінансових інструментів та вибору оптимальних варіантів зеленого фінансування в умовах дефіциту фінансових ресурсів. Вирішення проблем фінансової та інвестиційної підтримки переходу до моделі «зеленої» економіки, потребує розробки інноваційних інструментів зеленого банкінгу, як важливого механізму для запуску й розвитку процесів екологізації економіки в повоєнний період.

«Зелені» фінанси та формування зеленої економіки, на відміну від традиційних фінансів, потребують наукових підходів з урахуванням високої ризиковості й певної невизначеність даного виду економіки через велику частку нематеріальних активів у переважній більшості зелених галузей та орієнтації на довгострокову перспективу.

Впровадження фінансового механізму для формування зеленої економіки може здійснюватися як на міжнародному, так і на національному рівнях. На національному рівні він може бути реалізований у державному, фінансовому та приватному секторах, що сприятиме розвитку та становленню зеленої економіки в країні. У державному секторі це може виражатися через нормативно-правове регулювання зеленої економіки та захисту навколишнього

природного середовища; економічні стимули, важелі та інструменти; інституційну підтримку екологічного управління та захисту навколишнього середовища. У фінансовому секторі впровадження фінансування зеленої економіки може відбуватися через надання зелених податкових пільг, які пропонують кредитні та страхові установи, соціально-відповідальні інвестиційні фонди, а також через зелені інструменти фондового ринку. У приватному секторі можливі напрями включають впровадження екологічно спрямованих фінансових методів та важелів, що застосовуються на підприємствах у процесі виробництва екологічної продукції, а також підвищення попиту та фінансової спроможності споживачів для купівлі екологічної продукції.

Детальніше застосування фінансових інструментів в різних сферах національної економіки для розвитку зеленої економіки наведено на рис. 3.1 - 3.2. Отже, можна констатувати, що саме зелений банкінг може стати основним фінансовим механізмом для екологізації повоєнної економіки України, що дозволить залучити значні інвестиції в ключові сектори економіки країни задля зміцнення енергонезалежності країни тощо. З метою хеджування ризиків, пов'язаних, наприклад зі зміною клімату та іншими чинниками, одночасно з основними фінансовими інструментами (див. рис.3.1), важливу роль у формуванні зеленої економіки можуть відігравати також похідні фінансові інструменти або деривативи (ф'ючерси, опціони тощо). Слід особливо відмітити серед стимулюючих чинників виробництва відновлюваної електроенергії такі: «зелений» тариф; пільговий режим приєднання до електричної мережі; пільги в оподаткуванні.

Отже, маючи широкий спектр фінансових інструментів, банківська система України має значний потенціал для стимулювання екологізації країни. Однак для досягнення успіху потрібна спільна робота уряду, банків та громадськості для розробки ефективних стратегій та програм.

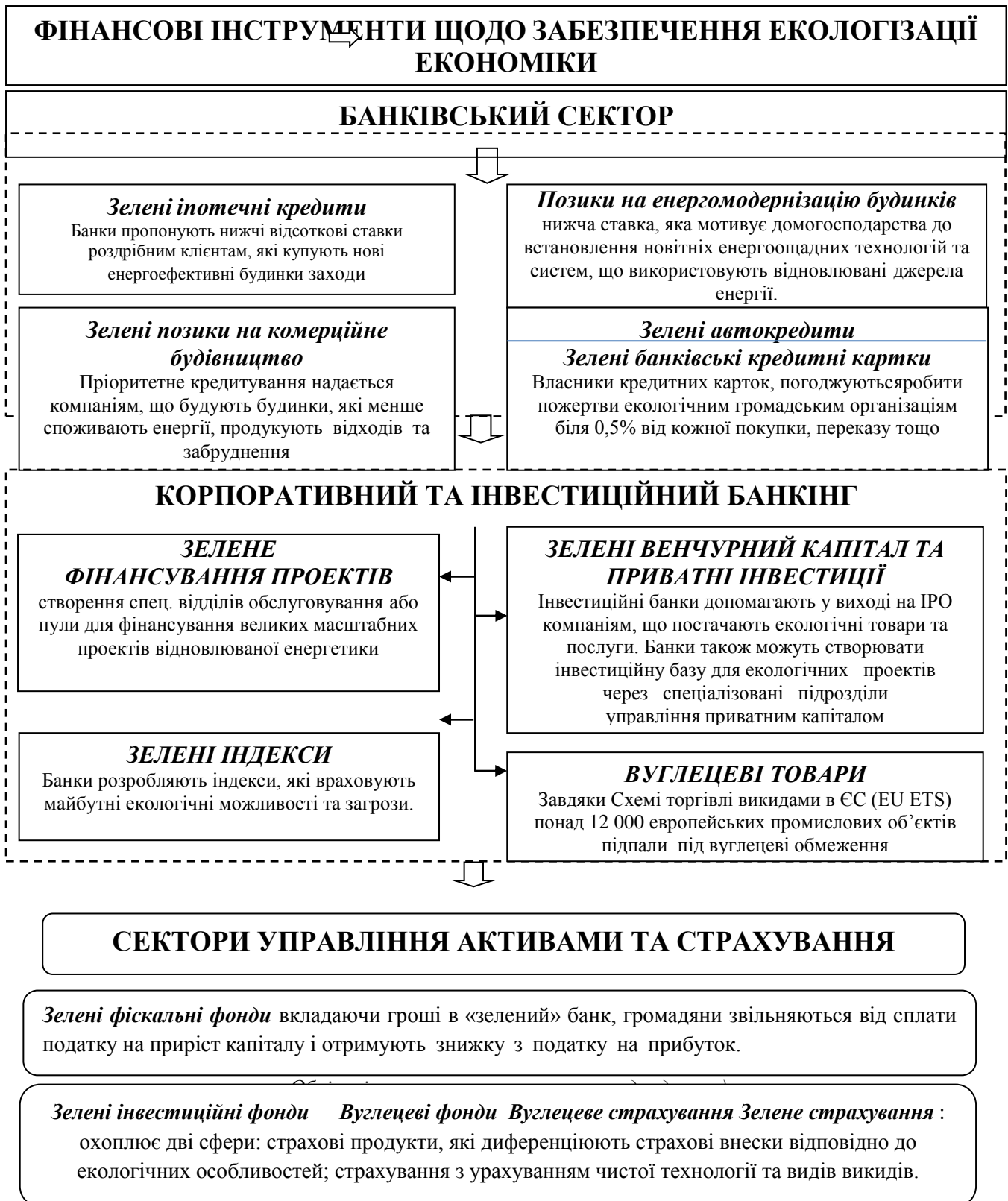

Рис. 3.1 – Фінансові інструменти щодо стимулювання розвитку зеленої економіки

Для реалізації концепції "зеленої" економіки пропонується проводити подальшу роботу над удосконаленням правових, організаційних та банківських фінансових механізмів стимулювання залучення банками зелених інвестицій в перспективні, екологічнобезпечні сектори економіки (рис. 3.2).

Розвиток зеленої економіки за активної участі зеленого банкінгу можливий тільки за умови досягнення стабілізації та відновлення довіри до банків, що успішно було здійснено як всією банківською системою України, так і її провідним державним банком – АТ КБ «ПриватБанк». Для утримання виявлених тенденцій щодо зміцнення надійності банківської системи й АТ КБ «ПриватБанк» та активізації діяльності в сфері зелених кредитів й інвестицій пропонується проводити роботу у таких напрямках.

1. Посилення контролю за дотриманням нормативів достатності капіталу банку. Своєчасна капіталізація банку розглядається як інструмент відновлення довіри клієнтів та депозиторів, а також для забезпечення фінансової стійкості банківської системи в цілому.

2. Реформа банківського сектору.

Впровадження реформ в банківській системі спрямоване на зміцнення нагляду та регулювання для забезпечення стабільності та надійності банків. Означимо деякі з ключових реформ, які доцільно впровадити для реалізації цієї мети.

Покращення корпоративного управління:

- впровадження прозорих та ефективних механізмів управління банками для забезпечення високого рівня етики та відповідальності;
- встановлення незалежних наглядових рад та механізмів контролю за діяльністю керівництва.

Зміцнення капіталовкладень та ризикового управління:

- встановлення більш жорстких вимог до капіталовкладень для забезпечення фінансової стійкості та здатності банків витримувати втрати.
- розвиток та впровадження стратегій ризикового управління для ідентифікації, оцінки та управління різними видами ризиків.

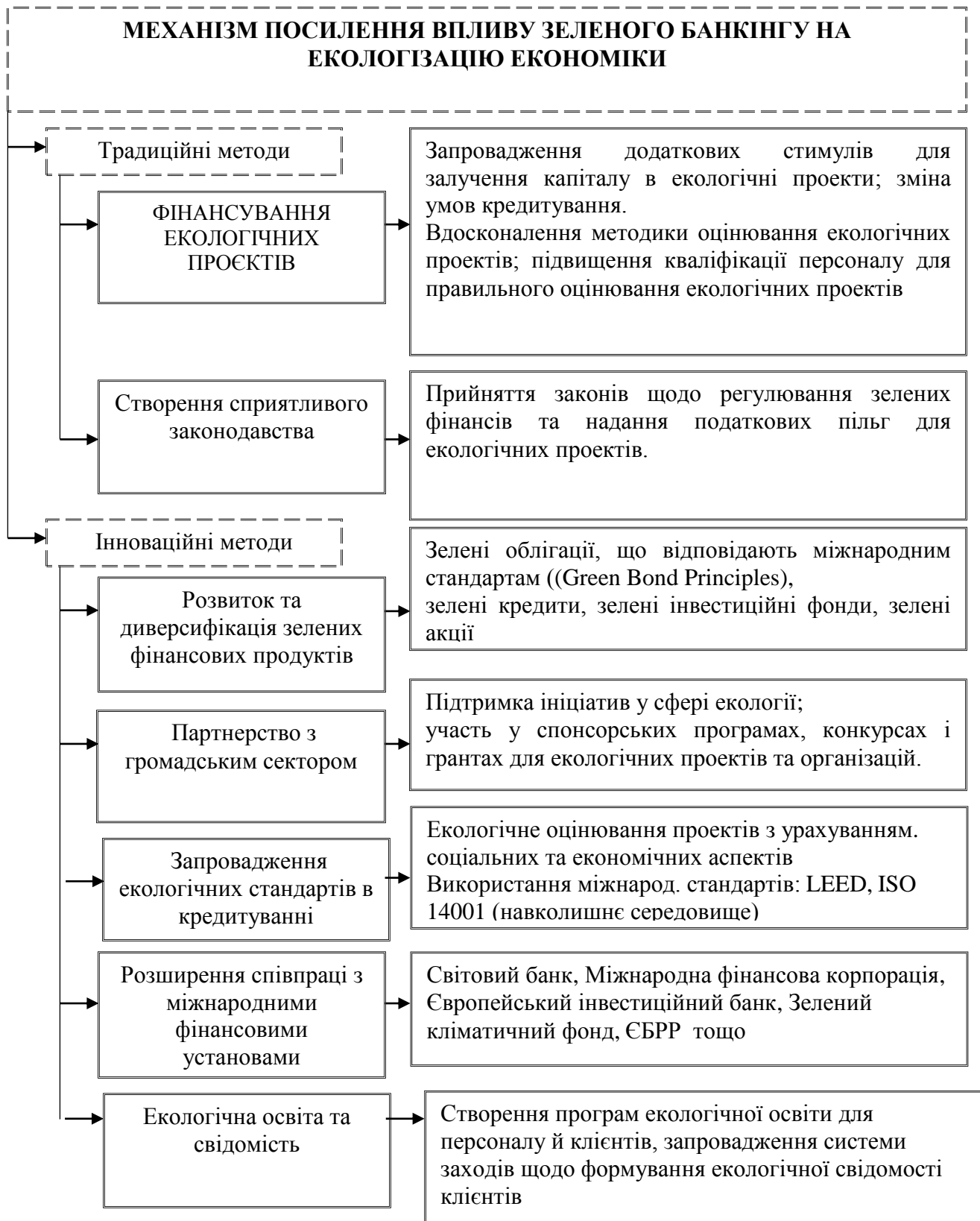

Рис.3.2 – Механізм посилення впливу зеленого банкінгу на екологізацію економіки

Покращення звітності та дотримання регулятивних норм:

- запровадження стандартів звітності та дотримання міжнародних регулятивних норм для забезпечення прозорості та стабільності банківської системи.

Зміцнення механізмів контролю та нагляду

3. Активізація банківського нагляду:

- посилення нагляду за банківськими установами для запобігання ризикам та недопущення негативних подій;

- впровадження строгих вимог до фінансової звітності та дотримання нормативів капіталу.

4. Зміцнення правової бази:

Реформування правового середовища для покращення регуляторного фреймворку, який регулює банківську діяльність. Створення та постійне оновлення законодавчої бази, яка регулює діяльність банків та наглядових органів. Це включає прийняття законів, постанов, нормативних актів та інших правових документів, які визначають обов'язки та вимоги до банків та наглядових органів. Механізм посилення нагляду за банківськими установами включає в себе широкий спектр заходів та процедур, спрямованих на запобігання ризикам та недопущення негативних подій у банківській сфері. Основна сутність цього механізму полягає в ефективному контролі, відстеженні та реагуванні на ризики, що можуть виникнути в діяльності банків, з метою забезпечення стабільності та надійності фінансової системи в цілому.

5. Впровадження міжнародних стандартів:

Приведення практик та процедур українських банків у відповідність до міжнародних стандартів та рекомендацій. Наразі в Україні вдосконалення законодавства щодо банкрутства та реструктуризації банків є одним із пріоритетів в контексті реформування фінансового сектору та підвищення його стабільності. Відзначимо основні з таких законодавчих актів.

У липні 2021 року був ухвалений новий Закон "Про фінансову реабілітацію і банкрутство", який замінив попередні законодавчі акти про

банкрутство та реструктуризацію банків та визначив процедури фінансової реабілітації та банкрутства фінансових установ, включаючи банки, надаючи механізми для забезпечення їхньої стабільності та відновлення фінансової здатності.

Паралельно з вдосконаленням законодавства, влада розробляє та впроваджує механізми підтримки фінансових установ у складних ситуаціях: розробка програм капіталізації, допомога в реструктуризації боргів або спеціальні фонди для врегулювання проблемних ситуацій. Україна активно впроваджує міжнародні стандарти та практики у сфері банкрутства та реструктуризації, що допомагає удосконалювати внутрішню систему. Вдосконалення законодавства також спрямоване на забезпечення захисту інтересів вкладників та кредиторів фінансових установ, зокрема шляхом розробки механізмів страхування депозитів та визначення порядку виплат за ними у разі банкрутства.

Ці заходи та ініціативи спрямовані на покращення ефективності та прозорості процесів реструктуризації та банкрутства банків, забезпечення стабільності фінансового сектору та захисту інтересів усіх учасників ринку.

5. Підтримка довіри споживачів:

- проведення інформаційних кампаній та заходів, спрямованих на підвищення довіри споживачів до банківської системи: прозорість у звітності та комунікаціях; програми лояльності та підтримки клієнтів; кампанії соціального захисту та відповідальності; інноваційні рішення та цифрові сервіси
- гарантування виплати депозитів через систему гарантування вкладів для збереження довіри клієнтів до банків.

7. Розвиток альтернативних фінансових послуг. Цифровізація та нові технології: стимулювання розвитку альтернативних фінансових послуг, таких як фінтех, для розширення доступу до фінансових послуг та забезпечення конкуренції в банківському секторі.

8. Інвестиції в зелені технології, розвиток зелених фінансових продуктів та підтримка зелених інвестицій.

Банки повинні стати важливими інвесторами у розвиток та впровадження зелених технологій в економіці, таких як енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії, зелені будівництво тощо.

Узагальнюючи, українські банки, реалізуючи намічену програму реформування, мають можливість активно впливати на підвищення надійності банківської системи та розвиток зеленої економіки через вдосконалення своєї стратегії, фінансових інструментів та співпраці зі стейкхолдерами.

3.2. Економіко-математичне моделювання інтегрального показника надійності АТ КБ «ПриватБанк»

У другому розділі даної роботи проведено ґрунтовний аналіз фінансової стійкості й надійності банківської системи України та її провідного банку АТ КБ «ПриватБанк» з використанням коефіцієнтного методу, який дозволив оцінити надійність Банку за низкою важливих показників фінансової стійкості. Але більшість методик, що використовуються в міжнародній практиці для аналізу фінансової стійкості банків, ґрунтуються на рейтинговій системі.

Основними перевагами рейтингової системи оцінювання банків є:

- прозорість: рейтингові системи забезпечують ясне та доступне уявлення про фінансовий стан банку, що сприяє довірі клієнтів і партнерів;
- порівнянність: можна порівнювати різні банки за однаковими критеріями, що полегшує вибір для клієнтів та інвесторів;
- раннє виявлення ризиків: системи рейтингу допомогли виявити потенційні проблеми на ранніх стадіях, що дозволяє банкам вжити необхідних заходів для їх усунення.
- покращення управління: отримуючи регулярні рейтинги, банки можуть краще оцінювати свою діяльність та вносити необхідні корективи для покращення своїх операцій.

- зниження вартості капіталу: високі рейтинги можуть зменшити витрати на залучення капіталу, оскільки інвестори і кредитори будуть готові надавати кошти на вигідніших умовах.

- довіра з боку регуляторів: регулятори використовують рейтингові оцінки для нагляду за стабільністю банківської системи та прийняття обґрунтованих рішень щодо регулювання.

- залучення клієнтів: високий рейтинг може бути ефективним маркетинговим інструментом для залучення нових клієнтів, які шукають надійні фінансові установи.

- мотивація до покращення: постійний моніторинг і рейтингування спонукають банки до вдосконалення своїх внутрішніх процесів та підвищення якості обслуговування [15, 27, 28].

Тому для прогнозування фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» використаємо метод розрахунку інтегрального показника надійності банку, алгоритм якого наведено на рис. 3.3.

Критерії надійності, що використовуються в розрахунку інтегрального індексу надійності банку, включають такі коефіцієнти.

1. Загальний коефіцієнт надійності (k_1) - співвідношення між капіталом та операційними активами банку. Показує, якою мірою ризиковані інвестиції банку покриваються його власним капіталом, який використовується для покриття очікуваних збитків у разі недоотримання прибутку. Цей показник становить особливий інтерес для кредиторів і вкладників, оскільки вказує на здатність банку забезпечити покриття власними коштами своїх вкладень.

2. Норматив миттєвої ліквідності (k_2) - відношення ліквідних активів банку до його зобов'язань за платежами на вимогу, що показує, чи є банк ліквідним. Коефіцієнт показує, чи використовує банк кошти клієнтів як власні кредитні ресурси та наскільки клієнти можуть нараховувати відсотки за поточними рахунками, чи можуть клієнти нараховувати відсотки на залишки коштів на поточних рахунках і в якому обсязі.

Рис. 3.3 - Алгоритм розрахунку інтегрального показника надійності банку

Цей показник найбільше цікавить клієнтів, які користуються послугами банку з розрахунково-касового обслуговування. Поточні активи включають гривневі та валютні кошти на кореспондентських рахунках (гривневих та валютних), операції з іноземною валютою, резерви в НБУ та інвестиції в державні цінні папери, тоді як зобов'язання до запитання включають залишки на поточних рахунках.

3. Крос-коефіцієнт (k_3) - відношення сукупних зобов'язань банку до його робочих активів, що вказує на покриття зобов'язань банку. Він свідчить про те, що зобов'язання банку покриваються наявними операційними активами.

Загальні зобов'язання банку включають зобов'язання до запитання, депозити фізичних осіб та депозити зі строком погашення понад два роки.

4. Норматив загальної ліквідності (k_4) - відношення ліквідних активів та захищеного капіталу банку до його загальних зобов'язань. Показує, що банк фінансується за рахунок коштів клієнтів. Іншими словами, цей коефіцієнт характеризує здатність банку задовольнити вимоги своїх кредиторів протягом мінімального періоду часу. Захищений капітал включає необоротні активи банку (за винятком нематеріальних активів), групу активних капітальних інвестицій активне сальдо групи рахунків капітальних інвестицій та банківські метали.

5. Коефіцієнт адекватності капіталу (k_5) - це відношення захищеного капіталу до власного капіталу і показує, якою мірою банк володіє власним капіталом. Цей коефіцієнт показує, якою мірою банк враховує інфляцію і яка частина його активів інвестована у майно, цінності та обладнання.

6 Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку (k_6) - співвідношення між власним капіталом банку та коштами, внесеними засновником. Поряд з ефективністю роботи банку він характеризує його незалежність від окремих засновників [29, 30].

Результати розрахунку інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» наведено в табл. 3.1.

За результатами розрахунків можна зробити висновки про змінні параметри надійності Банку з найгіршими результатами у 2022 році через економічну й фінансову кризи, викликані початком воєнних дій в Україні. У 2023 -2024 роках спостерігається стабілізація роботи Банку.

За досліджуваний період зроблено рішучі кроки щодо стабілізації банківської діяльності та відновлення довіри до банку. ПриватБанк продовжує демонструвати сильні фінансові результати, суттєво зміцнивши свої позиції на фінансовому ринку країни. Але все ж отримані рейтинги надійності є недостатньо високими, щоб дозволити Банку забезпечити міцну ринкову позицію в короткостроковій перспективі.

Таблиця 3.1 - Динаміка інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2022 - I кв. 2024

Назва коефіцієнту	I кв. 2022	II кв. 2022	III кв. 2022	IV кв. 2022	I кв. 2023	II кв. 2023	III кв. 2023	IV кв. 2023	I кв. 2024
Генеральний коефіцієнт надійності	0,14	0,09	0,14	0,09	0,10	0,15	0,11	0,14	0,16
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	1,24	1,01	1,88	1,12	2,06	1,51	2,44	2,56	2,6
Крос-коефіцієнт	0,86	0,8	0,86	0,82	0,90	0,85	0,89	0,89	0,91
Генеральний коефіцієнт ліквідності	0,09	0,07	0,11	0,08	0,11	0,10	0,12	0,16	0,18
Коефіцієнт захищеності капіталу	0,07	0,06	0,16	0,1	0,21	0,13	0,16	0,18	0,19
Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку	0,26	0,13	0,26	0,14	0,20	0,35	0,26	0,28	0,36
Інтегральний індекс надійності АТ КБ "ПриватБанк"	36,36	28,2	49,75	30,6	51,82	42,44	59,59	62,1	65,5

За досліджуваний період зроблено рішучі кроки щодо стабілізації банківської діяльності та відновлення довіри до банку. ПриватБанк продовжує демонструвати сильні фінансові результати, суттєво зміцнивши свої позиції на фінансовому ринку країни. Але все ж отримані рейтинги надійності є недостатньо високими, щоб дозволити Банку забезпечити міцну ринкову позицію в короткостроковій перспективі.

Ефективне управління фінансовою стійкістю банку потребує застосування економіко-математичних моделей, які дозволяють розробляти стратегії підвищення ефективності банківської діяльності через детальний аналіз об'єкта дослідження. У цьому контексті важливу роль відіграють моделі, здатні одночасно підтримувати управлінські рішення та прогнозувати основні показники банківської діяльності. Серед методів і моделей, що використовуються для оцінки фінансової стійкості банків, найчастіше застосовуються економетричні підходи. В економічному прогнозуванні популярним методом аналізу часових рядів є математична екстраполяція, яка

передбачає поширення закономірностей зміни функції з області спостереження на інтервали поза межами спостережень. Цей метод використовує функцію як просту математико-статистичну модель для відображення часової залежності економічних показників [29].

Загальний вигляд значення функції при операціях екстраполяції можна представити за формулою (3.1):

$$Y_{t+1} = f(y_t) \quad (3.1)$$

де Y_{t+1} – екстраполююче значення рівня;

1 – період попередження, тобто відрізок часу від моменту, для якого є останні статистичні дані про досліджуваний об'єкт, до моменту, до якого відноситься прогноз;

y_t – рівень, прийнятий за базу екстраполяції.

У цьому дослідженні пропонується використовувати однофакторні функції прогнозування, тобто функції, де прогнозний показник залежить лише від однієї факторної характеристики. У науково-технічному та економічному прогнозуванні зазвичай використовують час як основний фактор аргументації, MS Excel підтримує такі форми тренду:

1. лінійна: застосовується для апроксимації даних за методом найменших квадратів у відповідності до рівняння (3.2):

$$Y_t = a + bt \quad (3.2)$$

де a – початковий рівень тренду на момент чи період, прийнятий за початок відліку;

b – середня зміна за одиницю часу (константа тренду, або коефіцієнт нахилу лінії тренду);

t - номер тимчасового періоду.

2. поліноміальна: ця лінія тренду корисна, коли дані коливаються (3.3).

$$Y_t = a + bt + bt^2 + \dots \quad (3.3)$$

3. степенева: добре підходить для відображення процесів з різною мірою пропорційності змін у часі (3.4):

$$Y_t = at^b \quad (3.4)$$

4. експоненційна: застосовується для апроксимації даних за методом найменших квадратів у відповідності дорівняння (3.5):

$$Y_t = ae^{bt} \quad (3.5)$$

де a – початковий рівень тренду;

e – основа натурального логарифма;

b – константа тренду, яка виражає темп зміни показника.

5. логарифмічна: використовується для відображення тенденції зростання з уповільненням. Чим більше значення t , тим більше ця залежність наближується до лінійної (3.6):

$$Y_t = a \ln(t) + b \quad (3.6)$$

де \ln - функція натурального логарифма.

Експоненціальна залежність є функцією стабільності показника відносного приросту за умови більш-менш постійного відносного приросту в першому часовому ряді (стабільність ланцюгового темпу приросту, а за відсутності такої стабільності - стабільність у зміні показника відносного приросту).

Найпоширенішим методом прогнозування є екстраполяція тенденцій розвитку явища (процесу) на певний період часу в минулому.

Виявити основну тенденцію аналітичним методом – означає надати досліджуваному процесу однакового розвитку впродовж усього часу спостереження. Тому для цих методів важливо обрати оптимальну функцію детермінованого тренда \hat{y}_t (кривої зростання), яка згладжує ряд спостережень y_t (3.7):

$$y_t = \hat{y}_t + E_t, t = 1, 2, \dots, n \quad (3.7)$$

де \hat{y}_t - функція тренда (крива зростання);

E_t – невідомі випадкові похибки.

Виходячи з теоретичних міркувань, крива зростання може описуватися будь-якою математичною функцією y_t . Оцінювання цієї функціональної залежності здійснюють за вибірковими спостереженнями $\{t, y_t\}, t = 1, 2, \dots, n$, а вибір методу оцінювання залежить від виду кривої й стохастичного походження випадкових похибок E_t .

В основі вибору кривої лежить теоретичний аналіз сутності економічного явища, зміни якого відображаються часовим рядом. Слід проаналізувати вихідні дані щодо динаміки інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 3.2) для вибору оптимальної функції щодо екстраполяції тренда за період I кв. 2022 – I кв. 2024 рр. з метою подальшого прогнозування.

Як видно з табл. 3.2, обсяги капіталу банку протягом досліджуваного періоду мали змінні темпи зростання. Тому для прогнозування та екстраполяції кількісних параметрів надійності АТ КБ «ПриватБанк» розрахуємо рівняння функції тренда для поліноміальної моделі, яка може описати і процеси зміни інтегрального індексу надійності Банку \hat{y}_t залежно від значень t . Результати обчислень показників системи нормальних рівнянь для лінійної моделі наведені в таблиці 3.3. та показані на рис.3.4.

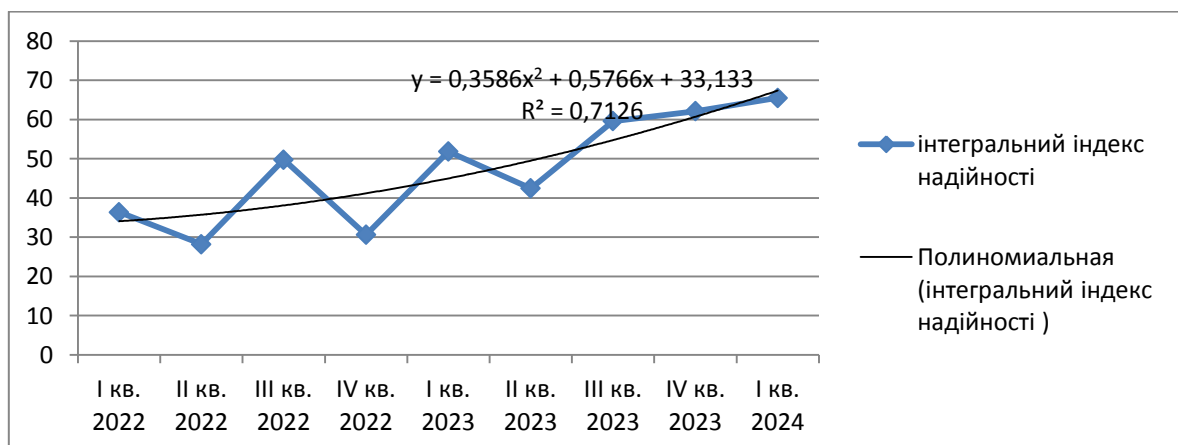

Рис. 3.4 - Аналітичне вирівнювання інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2022р. – I кв. 2024 р. за поліноміальним трендом другого ступеня

Таблиця 3.2 - Динаміка інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2022 – I кв. 2024 рр. [14, 17]

Квартали	Індекс надійності, %	Абсолютне відхилення, %	Темп зміни, %
I кв. 2022	36,36	-	-
II кв. 2022	28,2	-8,16	-22,44
III кв. 2021	49,75	21,55	76,418
IV кв. 2021	30,6	-19,15	-38,49
I кв. 2023	51,82	21,22	69,346
II кв. 2023	42,44	-9,38	-18,1
III кв. 2023	59,59	17,15	40,41
IV кв. 2023	62,1	2,51	4,2121
I кв. 2024	65,5	3,4	5,475

Таблиця 3.3 - Розрахунок параметрів системи нормальних рівнянь для лінійної моделі на основі даних динаміки інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2022р. – I кв. 2024 р.

i	t_i	t_i^2	y_i	$t_i y_i$	Розрахунковий тренд інтегрального індексу надійності банку, %
1	1	1	36,36	36,36	34,07
2	2	4	28,2	56,4	35,73
3	3	9	49,75	149,25	38,11
4	4	16	30,6	122,4	41,21
5	5	25	51,82	259,1	45,03
6	6	36	42,44	254,64	49,57
7	7	49	59,59	417,13	54,83
8	8	64	62,1	496,8	60,81
9	9	81	65,5	589,5	67,51
Σ	45	285		2381,58	
Середнє значення			47,37		47,43

Нижче подано графічне зображення лінії тренду та рівняння тренду з екстраполяцією часового ряду на один крок вперед (тобто прогноз фінансових ресурсів на II кв. 2024 року). Також наведено моделі тренду, що описують динаміку кількісних параметрів інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2022– I кв. 2024 рр, за допомогою майстра діаграм в MS Excel (рис. 3.4).

Проаналізувавши рис. 3.4 можна зробити висновок, що точність моделі з поліноміальним трендом, початковий коефіцієнт детермінації складає 0,71. Отже, результати цієї моделі є найбільш точними при прогнозуванні інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року та свідчать про адекватність даної моделі часового ряду.

Розрахуємо прогнозуємий показник інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року за моделлю часового тренду поліному другого ступеня:

$$K_{II \text{ кв.} 2023} = 0,36x^2 + 0,58x + 33,13 = 74,91\%$$

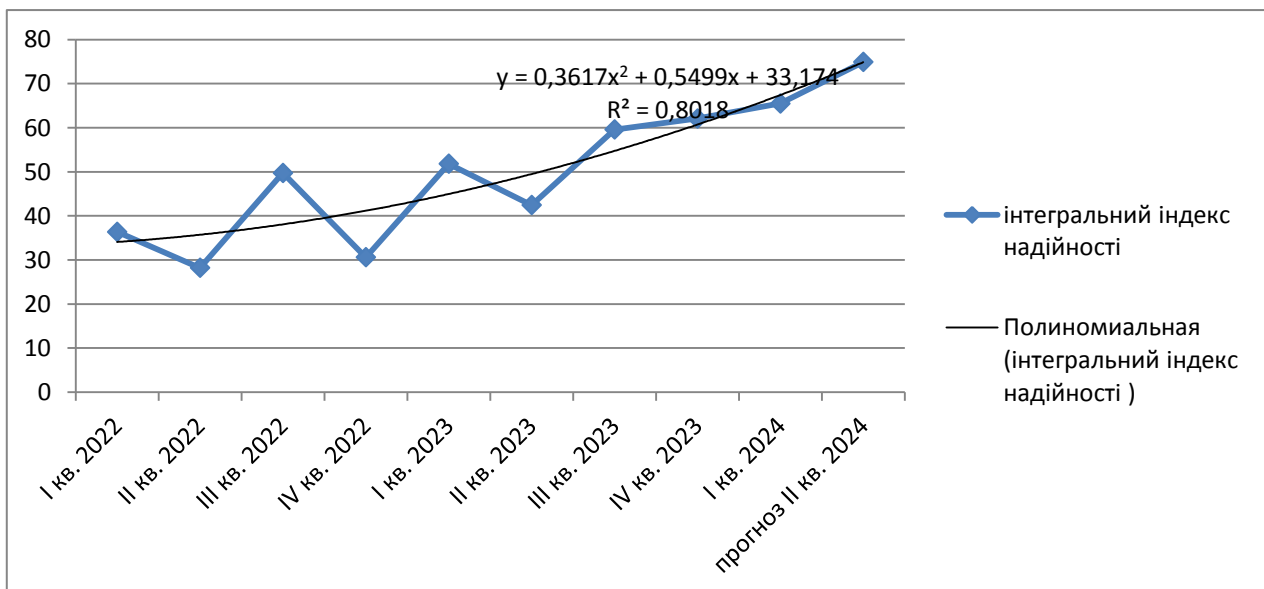

Рис. 3.5 - Динаміка інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» за прогнозом на II кв. 2024 року

Таким чином, прогнозуємий показник інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року, визначений за моделлю часового тренду поліному другого ступеня, складе 67,51%, що реально відображає виявлені позитивні тенденції щодо зміцнення надійності Банку протягом 2023-2024 років. На рис. 3.5 можна спостерігати прогноз інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року.

Для характеристики точності прогнозу визначимо середню відносну помилку апроксимації, що виражається у відсотках щодо фактичних значень ознаки, і визначається за формулою виду [27]:

$$\bar{\varepsilon}^* = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n \frac{|y_t - \hat{y}_t^*|}{y_t} \times 100\% = 3,2\% \quad (3.8)$$

Даний показник є відносним показником точності прогнозу й не відбиває розмірність досліджуваних ознак, виражається у відсотках і на практиці використовується для порівняння точності прогнозів отриманих як по різних моделях, так і по різних об'єктах. Інтерпретація оцінки точності прогнозу на основі даного показника представлена в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 - Інтерпретація оцінки точності прогнозу

$\bar{\varepsilon}, \%$	Інтерпретація точності
< 10	Висока
10-20	Хороша
20-50	Задовільна
>50	Не задовільна

За розрахунками визначено, що точність моделі часового тренду інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» є високою (складає 3,2%) відповідно до існуючої інтерпретації оцінки точності прогнозу.

Підвищення загального рейтингу надійності банку може бути досягнуто через впровадження стратегій управління активами та пасивами, збільшення власного капіталу та ефективного перерозподілу операційних ресурсів. Маркетингова стратегія, особливо її комунікаційна складова, відіграє важливу

роль у підвищенні репутації банку, сприяючи збільшенню довіри з боку клієнтів як фізичних, так і юридичних осіб.

Сучасна маркетингова стратегія включає політику соціальної корпоративної відповідальності, яка повинна стати ключовою в довгостроковій перспективі. Основний стратегічний план розвитку банку повинен враховувати аспекти соціальної відповідальності.

Таблиця 3.5 – Розрахунок середньої відносної помилки апроксимації щодо моделі часового тренду інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк», %

Квартали	Фактичний інтегральний індекс надійності, %	Розрахунковий тренд інтегрального індексу надійності банку, %	Відносна помилка прогнозу, %
I кв. 2022	36,36	34,07	6,30
II кв. 2022	28,2	35,73	-26,70
III кв. 2022	49,75	38,11	23,40
IV кв. 2022	30,6	41,21	-34,67
I кв. 2023	51,82	45,03	13,10
II кв. 2023	42,44	49,57	-16,80
III кв. 2023	59,59	54,83	7,99
IV кв. 2023	62,1	60,81	2,08
I кв.. 2024	65,5	67,51	-3,07
Σ			-28,38
Точність моделі $\bar{\varepsilon}$, %			3,15

Банк діє в мінливому соціально-економічному та політичному середовищі, що впливає на його ефективність. Тому розвиток банку вимагає від управлінської команди переходу від несистемного управління до збалансованого та раціонального менеджменту. Виникає необхідність у раціональному застосуванні методів визначення поточного та майбутнього стану банку, а також його потенційних можливостей та ризиків. Важливим є проведення комплексної оцінки фінансового стану банку та вибір найбільш ефективних методів для її здійснення.

Висновки до розділу 3

За результатами дослідження фінансової стійкості й надійності по системі банків України та АТ КБ «ПриватБанк» було визначено систему заходів щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану.

Встановлено, що реалізація фінансового механізму формування зеленої економіки може здійснюватися на міжнародному та національному рівнях.

На рівні фінансового сектору реалізація механізму фінансування зеленої економіки може відбуватися через надання зелених податкових пільг, що пропонують кредитні та страхові установи, соціально-відповідальні інвестиційні фонди, а також через зелені інструменти фондового ринку. Зелений банкінг може стати основним механізмом для екологізації повоєнної економіки України, який дозволить відкрити доступ до залучення інвестицій в ключові сектори економіки країни, зміцнення енергонезалежності країни тощо. Запропоновано фінансові інструменти щодо забезпечення екологізації економіки в різних секторах та механізм посилення впливу зеленого банкінгу на екологізацію економіки з використанням традиційних та інноваційних методів, таких як: розвиток та диверсифікація зелених фінансових продуктів, запровадження екологічних стандартів в кредитуванні, партнерство з громадським сектором, екологічна освіта та свідомість тощо.

Для утримання виявлених тенденції щодо зміцнення надійності банківської системи й АТ КБ «ПриватБанк» та активізації діяльності в сфері зелених кредитів й інвестицій пропонується проводити роботу в таких напрямках: посилення контролю за дотриманням нормативів достатності капіталу банку; реформа банківського сектору; активізація банківського нагляду; зміцнення правової бази; запровадження міжнародних стандартів; розвиток альтернативних фінансових послуг, цифровізація та нові технології тощо.

Отже, українські банки, реалізуючи намічену програму реформування, мають можливість активно впливати на підвищення надійності банківської системи та розвиток зеленої економіки через вдосконалення своєї стратегії, фінансових інструментів та співпраці зі стейкхолдерами.

Для прогнозування надійності АТ КБ «ПриватБанк» запропоновано використати метод розрахунку інтегрального індексу надійності банку, який на відміну від коефіцієнтного методу, дає можливість комплексно визначити загальний рейтинг фінансової стійкості банку та ступінь необхідного втручання наглядового органу щодо банку. Представлено алгоритм розрахунку інтегрального індексу надійності банку, який передбачає виконання дій за трьома етапами: формування інформаційної бази з абсолютних показників; визначення критеріїв оцінювання надійності банку; розрахунок інтегрального індексу надійності банку та його ідентифікація.

Встановлено, що отримані рейтинги надійності є недостатньо високими, щоб дозволити Банку забезпечити міцну ринкову позицію в короткостроковій перспективі.

Для обґрунтування прогнозованих показників надійності Банку на один період часу використано економіко-статистичний метод математичної екстраполяції, як найпоширеніший метод моделювання тенденцій часових рядів. За розрахунками рівняння функції тренда для поліноміальної моделі другого ступеня спрогнозовано інтегральний індекс надійності Банку. Для характеристики точності прогнозу визначено середню відносну помилку апроксимації, яка є високою (складає 3,2%) відповідно до існуючої інтерпретації оцінки точності прогнозу. Таким чином, прогнозований показник інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року, визначений за моделлю часового тренду поліному другого ступеня, складе 74,91%, що реально відображає виявлені позитивні тенденції щодо зміцнення надійності Банку протягом 2023-2024 років.

Отже, Банк перебуває у мінливому соціально-економічному та політичному середовищі, що впливає на ефективність виконання банком своїх

функцій. Тому розвиток банку вимагає від управлінської команди перехід від несистемного управління до збалансованого та раціонального менеджменту. Банки повинні стати важливими інвесторами у розвиток та впровадження зелених технологій в економіці, таких як енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії, зелені будівництво тощо.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження стану й перспектив зміцнення надійності банківської системи України та АТ КБ «ПриватБанк» в контексті реалізації Європейського зеленого курсу встановлено таке.

Можна позитивно оцінити політику НБУ, яка спрямована на утримання реальних процентних ставок на високому рівні, оскільки разом зі збільшенням прибутковості банків збільшилися рівень їх захищеності та надійність банків.

Загальна сума активів як по системі банків, так в АТ КБ «ПриватБанк» має стійку тенденцію до збільшення за період 2019 – 2023 роки. Найбільшу частку в активах банків складають кредити надані та цінні папери, серед яких найбільшу вагу мають депозитні сертифікати НБУ. Рівень кредитування економіки України під час війни не показував таких темпів зростання, які спостерігались у мирний час. Ця тенденція продовжилась і в 2023 році, що позитивно вплинуло на забезпечення ліквідності й надійності банків. Сукупний розмір непрацюючих кредитів по банківській системі України виріс з 345,13 млрд грн до 419,67 млрд грн, тобто на 21,6%, передусім в державних банках, що з урахуванням інфляції та девальвації взагалі не повинно вплинути на роботу банків. З квітня 2023 року частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків України та в КБ «ПриватБанк» стабілізувалась, а з вересня 2023 року вона почала активно знижуватись.

Рівень забезпеченості банків власним капіталом впродовж періоду з 01.01.2022 по 01.03.2024 оцінюємо як прийнятний. Динаміка сукупного регулятивного капіталу банків та сукупного прибутку банківського сектору у 2023 році мали тісний зв'язок.

На стабільність роботи банківської системи у 2022-2023 рр. найбільше впливали дві групи банків: банки, контрольовані українським урядом, та банки за участю іноземного капіталу. Саме вони стали одним з факторів стабільності роботи системи на початку війни через те, що ці банки завжди були добре забезпечені капіталом та ліквідністю. Не дивлячись на війну та реалізацію

численних кредитних ризиків як наслідок військових ризиків, дефіциту капіталу в банківській системі України немає, про що свідчать понаднормативні значення економічних нормативів капіталу. Отже, позитивно оцінюємо зростання рівня платоспроможності банківської системи в умовах протистояння агресору. Зростання обсягу депозитів також заслуговує на позитивну оцінку, оскільки вказує на зростання активності вкладників в країні в результаті зміцнення надійності банків.

Консолідовані по банківській системі значення економічних нормативів ліквідності в аналізованому періоді вирости. Зростання ліквідності банківської системи України за період війни разом зі зростанням рівня платоспроможності зменшують ймовірність банківської кризи у майбутньому, навіть при реалізації несприйнятливих сценаріїв в національній економіці.

Насичений воєнними ризиками 2022 рік став суттєвим випробуванням для банків, але банківська система залишалась прибутковою. Сукупний розмір прибутку банків після оподаткування за 2022 рік досяг 24,716 млрд. грн., за 2023 рік – виріс до 86,545 млрд грн. Збиткова робота банків спостерігалась з березня по червень 2022 року. З липня 2022 року прибуток банків та КБ «ПриватБанк» почав неухильно зростати, тенденцію було продовжено у 2023 році. Основна частка прибутку банків приходилась на банки, які знаходились під контролем держави Україна. Ця частка в 2023 році коливалась в діапазоні між 53,46% і 64,07%. Державний ПриватБанк збільшив чистий прибуток на 24,75%, до 37,8 млрд. грн. у 2023 році. Всі показники прибутковості діяльності КБ «ПриватБанк» перевищували середньостатистичні показники по системі вітчизняних банків: відповідно рентабельність активів – на 2,2%, рентабельність капіталу – на 12,9%. Незважаючи на нестабільну економічну ситуацію, що сформувалась в країні та в банківській системі, НБУ продовжує протидіяти військовим ризикам. Банківська система, і насамперед АТ КБ «ПриватБанк», зміцнюють фінансову стійкість й надійність, вбачаючи головною метою захист фінансових інтересів своїх клієнтів. Про це свідчить позитивна динаміка зростання коефіцієнта надійності як по системі банків, так і в «ПриватБанку»,

показники фінансової стійкості якого перевищують середньостатистичні показники надійності по системі банків України на 3%.

Гарантування державою фінансових ресурсів Банку, моніторинг та підтримка показників діяльності банку на належному рівні та поступове налагодження прибуткової діяльності банку буде надійною запорукою його непохитного становища та потенційних бізнес-можливостей.

За результатами дослідження фінансової стійкості й надійності по системі банків України та АТ КБ «ПриватБанк» було визначено систему заходів щодо стимулювання розвитку зеленої економіки на основі зміцнення надійності банків в умовах воєнного стану.

Встановлено, що реалізація фінансового механізму формування зеленої економіки може здійснюватися на міжнародному та національному рівнях.

На рівні фінансового сектору реалізація механізму фінансування зеленої економіки може відбуватися через надання зелених податкових пільг, що пропонують кредитні та страхові установи, соціально-відповідальні інвестиційні фонди, а також через зелені інструменти фондового ринку. Зелений банкінг може стати основним механізмом для екологізації повоєнної економіки України, який дозволить відкрити доступ до залучення інвестицій в ключові сектори економіки країни, зміцнення енергонезалежності країни тощо. Запропоновано фінансові інструменти щодо забезпечення екологізації економіки в різних секторах та механізм посилення впливу зеленого банкінгу на екологізацію економіки з використанням традиційних та інноваційних методів, таких як: розвиток та диверсифікація зелених фінансових продуктів, запровадження екологічних стандартів в кредитуванні, партнерство з громадським сектором, екологічна освіта та свідомість тощо.

Для утримання виявлених тенденції щодо зміцнення надійності банківської системи й АТ КБ «ПриватБанк» та активізації діяльності в сфері зелених кредитів й інвестицій пропонується проводити роботу у таких напрямках: посилення контролю за дотриманням нормативів достатності капіталу банку; реформа банківського сектору; активізація банківського

нагляду; зміцнення правової бази; запровадження міжнародних стандартів; розвиток альтернативних фінансових послуг, цифровізація та нові технології тощо.

Українські банки, реалізуючи намічену програму реформування, мають можливість активно впливати на підвищення надійності банківської системи та розвиток зеленої економіки через вдосконалення своєї стратегії, фінансових інструментів та співпраці зі стейкхолдерами.

Для прогнозування надійності АТ КБ «ПриватБанк» запропоновано використати метод розрахунку інтегрального індексу надійності банку, який на відміну від коефіцієнтного методу, дає можливість комплексно визначити загальний рейтинг фінансової стійкості банку та ступінь необхідного втручання наглядового органу щодо банку. Встановлено, що отримані рейтинги надійності є недостатньо високими, щоб дозволити Банку забезпечити міцну ринкову позицію в короткостроковій перспективі.

Для обґрунтування прогнозованих показників надійності Банку на один період часу використано економіко-статистичний метод математичної екстраполяції, як найпоширеніший метод моделювання тенденцій часових рядів. За розрахунками рівняння функції тренда для поліноміальної моделі другого ступеня спрогнозовано інтегральний індекс надійності Банку. Для характеристики точності прогнозу визначено середню відносну помилку апроксимації, яка є високою (складає 3,2%) відповідно до існуючої інтерпретації оцінки точності прогнозу. Таким чином, прогнозований показник інтегрального індексу надійності АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року, визначений за моделлю часового тренду поліному другого ступеня, складе 74,91%, що реально відображає виявлені позитивні тенденції щодо зміцнення надійності Банку протягом 2023-2024 років.

Отже, Банк перебуває у мінливому соціально-економічному та політичному середовищі, що впливає на ефективність виконання банком своїх функцій. Тому розвиток банку вимагає від управлінської команди перехід від несистемного управління до збалансованого та раціонального менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з іншої сторони, про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій "Горизонт Європа" та Програмі з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021-2025), комплементарній до Рамкової програми з досліджень та інновацій "Горизонт Європа» № 2233-IX (2022, 3 травня). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2233-20#Text2>. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM (2019) 640 final. Action Plan: Financing Sustainable Growth COM/2018/097 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>
2. European Union. InvestEU. Contribution to the Green Deal and the Just Transition Scheme. https://investeu.europa.eu/contribution-green-deal-and-just-transition-scheme_en
3. Гриднєв Є.А. Перспективи щодо диверсифікації джерел зеленого фінансування для відбудови національної економіки на принципах ЄЗК. *Ринок фінансових інновацій та безробіття ЄС: тенденції, виклики та перспективи. - Дніпро* : НТУ «ДП», 2024. С. 9 – 11. – Режим доступу: www/URL : ttps://eaf.nmu.org.ua/ua/naukova_diyalnist/publikas_stud.php. (Дата звернення 12.05.2024р).
4. Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Крухмаль О.В., Коваленко В.В.// Монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. - 198с.
5. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - 2-ге видан., випр.. і доп. / Г.В. Савицька. – К., 2005. – 662 с.

7. Ковальов А.І., Аналіз фінансового стану підприємства. - 2 вид., Перабо., Доп. / А.І. Ковальов, В.П. Привалов. - М.: Центр економіки і маркетингу, 2002. - 188 с.
8. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посіб. для самоствивч. дисц./ О.В. Павловська, Н.М . Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с
9. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698
10. Золковер А.О., Гуменюк А.О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj>
11. Юрчишена Л.В., Подолян С.В. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Rbetu>
12. Кузнєцова А. Я. Проблеми цінової та фінансової стабільності й інноваційного розвитку в Україні : монографія / А. Я. Кузнєцова. – Київ : УБС НБУ, 2010. – 263 с.
13. Рейтинг мінфіну [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>
14. Фінансовий сектор. Індикатори фін. стійкості [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sdds#fs2>
15. Сенченко О. Рейтингова оцінка банків у розрізі аналізу їх фінансової безпеки на основі таксонометричного методу / О. Сенченко // Вісник НБУ. – 2011. – № 1 (179). – С. 58–60.
16. Стечишин Т.Б. Забезпечення стабільності банківської системи в умовах фінансової кризи. [Електронний ресурс]– Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/123.pdf
17. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>

18. Рейтинг банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mind.ua/banks/rating>
19. Рейтинг надійних банків України 2024. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating-banks>
20. Довгаль Ю.С., Чамара Р.О. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення. Режим доступу до ресурсу: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15djssfs.pdf>.
21. Русіна Ю.О., Легейда А.Г. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. *International scientific journal*. 2015. № 2. С. 87-90.
22. Дзюблюк О.В. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія / О. В. Дзюблюк, В. В. Корнєєв, В. І. Міщенко та ін. ; за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298с.
23. Cihak M. Bank Profitability and Financial Stability. *International Monetary Fund*. 2019. P. 2–50.
24. Ruza, C., de la Cuesta-González, M., & Paredes-Gazquez, J. Banking system resilience: an empirical appraisal. *Journal of Economic Studies*. 2019. №46. Вип.6. Режим доступу до ресурсу: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JES-06-2018-0199/full/html>
25. MacDonald, C., & van Oordt, M. R. Using market-based indicators to Assess banking System Resilience. *Bank of Canada Financial System Review*. 2017. P. 29-41.
26. Papadimitriou, T., Gogas, P., & Agrapetidou, A. The resilience of the US banking system. *International Journal of Finance & Economics*. 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://buklib.net/books/29141/>
27. Гумен І. Складові банківських рейтингів: науково-практичний аспект / І. Гумен // Вісник НБУ. -2012. - №1. - с. 57-60.
28. Долінський Л., Ковальчук О. Побудова інтегрального кредитного рейтингу банківської системи України / Л.Долінський, О.Ковальчук // Вісник Національного банку України. – 2012. - №6. – с.28-32.

29. Загнітко Л.А., Гайбура Ю.А. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства
30. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури. К. : УБС, ЦНДНБУ, 2009. 384 с.
31. Гарбар Є.С. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах нестабільного економічного середовища. Науковий вісник Ужгородського університету Серія "Економіка". 2015. Випуск 1 (45). Т.1 С. 184-187.
32. Черничко С.Ф., Черничко С.С., Пелехач І.І. Банківський сектор економіки України: огляд основних тенденцій і перспектив розвитку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. 2017. Випуск 2(8). С.182-189.